

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών

Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στον Νομό Χανίων: Η άποψη των Α) Εφοριακών, Β) Επιχειρηματιών Γ) Λογιστών

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

A.M.:17725,1165

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Διακομιχάλης Μιχαήλ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πρέβεζα, 03/05/2023

UNIVERSITY OF IOANNINA

Department of Accounting and Finance

School of Economics and Administrative Sciences University of Ioannina

**Causes of tax evasion and tax avoidance in the Prefecture of Chania:
The opinion of A) tax collectors, businessmen and accountants.**

PARASKEVOPOULOU MARIA

C.N.:17725,1165

SUPERVISOR: DIAKOMIHALIS MIHAIL

DISSERTATION

PREVEZA, //2023

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, 03/05/2023

1. Επιβλέπων καθηγητής

Μιχαήλ Διακομιχάλης

Καθηγητής

2. Μέλος επιτροπής

Θεόδωρος Παππάς

Ε.ΔΙ.Π.

3. Μέλος επιτροπής

Κωνσταντίνα Τσιλιγιάννη

Ε.ΔΙ.Π.

Παρασκευοπούλου Μαρία, 03/05/2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Παρασκευοπούλου Μαρία.

Περίληψη

Η μείωση της φοροδιαφυγής ήταν μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων της ελληνικής δημόσιας διοίκησης ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια της οικονομικής ύφεσης. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει το επίπεδο της φοροδιαφυγής των ελληνικών μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων και πώς επηρεάζεται από την αναποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διοίκησης, το αρνητικό οικονομικό περιβάλλον και διάφορους αρνητικούς ψυχολογικούς παράγοντες. Εξετάζουμε διαφορετικούς οικονομικούς τομείς αλλά επικεντρωνόμαστε στον επιχειρηματικό τομέα. Στην παρούσα εργασία θα αναζητηθούν οι αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στον Νομό Χανίων. Συγκεκριμένα θα ληφθεί η γνώμη των εφοριακών, επιχειρηματιών και λογιστών.

Λέξεις Κλειδιά: Φοροδιαφυγή, Επιχειρήσεις, Δημόσια Διοίκηση, Οικονομική ύφεση

Abstract

Reducing tax evasion was among the top priorities of the Greek public administration, especially in the last years of the economic recession. The purpose of this study is to examine the level of tax evasion of Greek small and micro enterprises and how it is affected by the inefficiency of Public Administration, the negative economic environment and various negative psychological factors. We look at different financial sectors but we focus on the business sector. In the present work, the causes of tax evasion and tax avoidance in the Prefecture of Chania will be sought. Specifically, the opinion of tax collectors, businessmen and accountants will be taken.

Keywords: Tax evasion, Business, Public Administration, Economic recession

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract.....	7
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	11
1.1. Η Έννοια της Φορολογίας.....	11
1.2. Το Φορολογικό πλαίσιο στην Ελλάδα.....	13
1.3. Η σημασία και η αναγκαιότητα του ελέγχου.....	16
1.4. Προσδιορισμός της έννοιας του Φορολογικού ελέγχου	18
1.5 Διαδικασία Φορολογικού Ελέγχου.....	21
1.6Ο Φορολογικός Έλεγχος μετά την εφαρμογή του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας του Νόμου 4174 / 2013.....	23
Κεφάλαιο 2 ^ο : Εισαγωγικές Έννοιες.....	28
2.1Η έννοια της Φοροδιαφυγής.....	28
2.2. Η Φοροδιαφυγή σε ευρωπαϊκό πλαίσιο	30
2.3. Αιτίες Φοροδιαφυγής και Φοροαποφυγής.....	32
2.4. Η παραοικονομία και διαφθορά.....	36
Κεφάλαιο 3 ^ο :Μεθοδολογία Έρευνας	40
3.1 Ανάλυση.....	40
3.2 Δείγμα	41
3.3 Πληθυσμός.....	41
3.4 Ερωτηματολόγιο	41
Κεφάλαιο 4 ^ο .Αποτελέσματα Έρευνας.....	42
4.1 Ανάλυση σημαντικότητας των 5 κριτηρίων	42
4.1.1 Σύγκριση των 5 κριτηρίων μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών	51
4.2 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας».....	52
4.2.2 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών.....	55
4.3 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας»...56	
4.3.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών	59
4.4 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων».....	60

4.4.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών	63
4.5 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία»	64
4.5.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών.....	67
4.6 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση».....	68
4.6.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών.....	71
Συμπεράσματα.....	73
Βιβλιογραφία.....	75

Εισαγωγή

Θεωρητικά, η μεγιστοποίηση των εσόδων του προϋπολογισμού είναι ο κύριος διοικητικός στόχος κάθε κυβέρνησης, οποιασδήποτε χώρας σε οποιαδήποτε περίοδο. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η φοροδιαφυγή έχει αποδυναμώσει την κρατική φορολογία και έχει μειώσει την ικανότητα της κυβέρνησης να παρέχει δημόσια αγαθά. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή προκαλεί ορισμένα άλλα δυσμενή προβλήματα στην οικονομική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, η φοροδιαφυγή στρεβλώνει το φορολογικό σύστημα, αυξάνοντας την απώλεια βάρους. Ενώ αυξάνει το κρατικό κόστος επιβολής του νόμου, μειώνει επίσης τα κρατικά φορολογικά έσοδα και την αποπληρωμή. Επομένως, η μελέτη των καθοριστικών παραγόντων της φοροδιαφυγής είναι πολύ σημαντική.

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής ήταν μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων της ελληνικής δημόσιας διοίκησης τα τελευταία τριάντα χρόνια και σήμερα, υπό το πρίσμα της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, έχει καταστεί επιτακτική η εκτίμηση ότι η μείωση της φοροδιαφυγής θα μπορούσε να αυξήσει τα δημόσια έσοδα κατά τουλάχιστον 3,8% του ΑΕΠ, που ισοδυναμεί με περισσότερο από το ένα τρίτο της απαιτούμενης δημοσιονομικής προσαρμογής του πρώτου Προγράμματος Σταθερότητας 2010. Ωστόσο, τα μειονεκτήματα της φοροδιαφυγής δεν περιορίζονται στην αύξηση των δημοσίων εσόδων.

Η άνιση κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης καθώς και οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, που και οι δύο επηρεάζονται άμεσα από τη φοροδιαφυγή, έχουν επίσης αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή μακροπρόθεσμα οδηγεί σε υψηλότερα ελλείμματα και υψηλότερα επιτόκια, αναποτελεσματική πολιτική αναδιανομής, απροθυμία των πολιτών να εκπληρώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, στρεβλώσεις στην οικονομία, μείωση ιδιωτικών επενδύσεων, απώλεια ανταγωνιστικότητας υγιών επιχειρήσεων και κατά συνέπεια, ανταγωνιστικότητα. ολόκληρης της εθνικής οικονομίας (Bitzenisetal., 2016a).

Κεφάλαιο 1^ο : Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

1.1. Η Έννοια της Φορολογίας

Η φορολογία, είναι η επιβολή υποχρεωτικών εισφορών σε φυσικά πρόσωπα ή οντότητες από τις κυβερνήσεις. Οι φόροι επιβάλλονται σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου, κυρίως για την αύξηση των εσόδων για τις κρατικές δαπάνες, αν και εξυπηρετούν και άλλους σκοπούς. Στις σύγχρονες οικονομίες οι φόροι είναι η πιο σημαντική πηγή κρατικών εσόδων. Οι φόροι διαφέρουν από άλλες πηγές εσόδων στο ότι είναι υποχρεωτικές εισφορές και δεν ανταποκρίνονται, δηλαδή γενικά δεν καταβάλλονται σε αντάλλαγμα για κάποιο συγκεκριμένο πράγμα, όπως μια συγκεκριμένη δημόσια υπηρεσία, η πώληση δημόσιας περιουσίας ή η έκδοση δημόσιου χρέους. Ενώ οι φόροι εισπράττονται πιθανώς για την ευημερία των φορολογουμένων στο σύνολό τους, η ευθύνη του μεμονωμένου φορολογούμενου είναι ανεξάρτητη από οποιοδήποτε συγκεκριμένο όφελος που λαμβάνεται (Hillman, 2013).

Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικές εξαιρέσεις: οι φόροι μισθοδοσίας, για παράδειγμα, επιβάλλονται συνήθως στο εισόδημα από την εργασία για τη χρηματοδότηση συνταξιοδοτικών παροχών, ιατρικές πληρωμές και άλλα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης — όλα από τα οποία είναι πιθανό να ωφελήσουν τον φορολογούμενο. Λόγω της πιθανής σχέσης μεταξύ των φόρων που καταβάλλονται και των παροχών που λαμβάνονται, οι φόροι μισθοδοσίας μερικές φορές ονομάζονται «εισφορές». Ωστόσο, οι πληρωμές είναι συνήθως υποχρεωτικές και η σύνδεση με τα επιδόματα είναι μερικές φορές αρκετά αδύναμη. Ένα άλλο παράδειγμα φόρου που συνδέεται με τα οφέλη που λαμβάνονται, έστω και χαλαρά, είναι η χρήση φόρων στα καύσιμα κίνησης για τη χρηματοδότηση της κατασκευής και συντήρησης δρόμων και αυτοκινητοδρόμων, των οποίων οι υπηρεσίες μπορούν να απολαμβάνονται μόνο με την κατανάλωση φορολογούμενων καυσίμων κίνησης (Luttmer & Singhal, 2014).

Στη βιβλιογραφία των δημόσιων οικονομικών, οι φόροι έχουν ταξινομηθεί με διάφορους τρόπους ανάλογα με το ποιος τους πληρώνει, ποιος φέρει το τελικό βάρος τους, τον βαθμό στον οποίο μπορεί να μετατοπιστεί το βάρος και διάφορα άλλα κριτήρια. Οι φόροι ταξινομούνται συνήθως ως άμεσοι ή έμμεσοι, ένα παράδειγμα του πρώτου τύπου είναι ο φόρος εισοδήματος και του δεύτερου ο φόρος επί των πωλήσεων. Υπάρχει μεγάλη διαφωνία μεταξύ των οικονομολόγων ως προς τα κριτήρια για τη διάκριση μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων, και δεν είναι σαφές σε ποια κατηγορία θα πρέπει να εμπίπτουν ορισμένοι φόροι, όπως ο φόρος εισοδήματος εταιρειών ή ο φόρος περιουσίας. Συνήθως λέγεται ότι ένας άμεσος φόρος είναι αυτός που δεν μπορεί να μεταφερθεί από τον φορολογούμενο σε κάποιον άλλο, ενώ ένας έμμεσος φόρος μπορεί να είναι.

Οι ατομικοί φόροι εισοδήματος επιβάλλονται συνήθως στο συνολικό ατομικό καθαρό εισόδημα του φορολογούμενου (που μπορεί να είναι ένα άτομο, ένα ζευγάρι ή μια οικογένεια) που υπερβαίνει κάποιο καθορισμένο ελάχιστο. Επίσης συνήθως προσαρμόζονται ώστε να λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις που επηρεάζουν την ικανότητα πληρωμής, όπως η οικογενειακή κατάσταση, ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών και τα οικονομικά βάρη που προκύπτουν από ασθένεια. Οι φόροι επιβάλλονται συχνά με κλιμακωτούς συντελεστές, που σημαίνει ότι οι συντελεστές αυξάνονται καθώς αυξάνεται το εισόδημα. Οι προσωπικές απαλλαγές για τον φορολογούμενο και την οικογένεια μπορούν να δημιουργήσουν ένα εύρος εισοδήματος που υπόκειται σε μηδενικό φορολογικό συντελεστή (Rodríguez-Justicia & Theilen, 2018).

Οι φόροι διακρίνονται από την επίδραση που έχουν στην κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Ένας αναλογικός φόρος είναι αυτός που επιβάλλει την ίδια σχετική επιβάρυνση σε όλους τους φορολογούμενους - δηλαδή, όπου η φορολογική υποχρέωση και το εισόδημα αυξάνονται σε ίση αναλογία. Ένας προοδευτικός φόρος χαρακτηρίζεται από μια περισσότερο από αναλογική αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης σε σχέση με την αύξηση του εισοδήματος και ένας οπισθοδρομικός φόρος χαρακτηρίζεται από μια λιγότερο από αναλογική αύξηση της σχετικής επιβάρυνσης. Έτσι, οι προοδευτικοί φόροι θεωρούνται ότι μειώνουν τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, ενώ οι οπισθοδρομικοί φόροι μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση αυτών των ανισοτήτων (Κουράκης, 2007).

1.2. Το Φορολογικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Οι φορείς δημοσίου, για να πετυχαίνουν καλύτερα τις ποικίλες επιδιώξεις τους, επιβάλλουν συχνά πιο πολλούς από ένα φόρους. Αυτό αποτελεί αναγκαίο διότι ορισμένοι φόροι είναι πιο αποτελεσματικοί στην πραγματοποίηση κάποιων στόχων των φορέων του δημοσίου, ενώ άλλοι φόροι είναι πιο αποτελεσματικοί στην πραγματοποίηση άλλων στόχων. Οπότε, οι διάφορες κατηγορίες φόρων εμφανίζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, για τον λόγο αυτόν πρέπει να συνδυάζονται κατάλληλα, ώστε να ελαχιστοποιούνται τα μειονεκτήματα της φορολογίας και να μεγιστοποιούνται τα πλεονεκτήματα της.

Ως φορολογικό σύστημα ενός κράτους δύναται να οριστεί το σύνολο των φορολογικών νόμων οι οποίοι βρίσκονται σε ισχύ σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Ένα φορολογικό σύστημα, όμως, δεν αποτελεί ένα τυχαίο σύνολο νόμων, αλλά υπακούει σε συγκεκριμένους κανόνες ιδεολογικής, οικονομικής και οικονομικής υφής(Τζούμας, 2009). Το σύστημα φορολογίας ενός κράτους είναι οι διάφοροι φόροι που επιβάλλονται στους φορολογούμενους ώστε να έχουν την δυνατότητα να καλύψουν μέσω αυτών τις κρατικές δαπάνες.

Με βάση τον κλασικό ορισμό που διατυπώθηκε από τον G. Jeze ο φόρος αποτελεί μία άμεση και οριστική παροχή των ιδιωτών προς το δημόσιο, που αποτελεί αναγκαία για την κάλυψη των δημοσίων βαρών. Ήταν ήδη γνωστός από την αρχαιότητα ο θεσμός του φόρου. Παρ' όλα αυτά, οι ανάγκες τότε της χώρας ήταν περιορισμένες οπότε η σημασία των φόρων ως μέσο χρηματοδότησης τους ήταν υποβαθμισμένη. Εξαιτίας της αλλαγής των αντιλήψεων περί Κράτους, έχουν πλέον αυξηθεί και οι λειτουργίες του φόρου. Ο φόρος δεν αποτελεί αποκλειστικά μέσο για την κάλυψη των δημοσίων δαπανών αλλά και εργαλείο επίτευξης και άλλων οικονομικών και κοινωνικών στόχων του σημερινού κοινωνικού Κράτους. Άλλωστε η φορολογία δύναται να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό μέσο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Συγκεκριμένα, όπως ορθά τονίζεται, η φορολογική πολιτική θα πρέπει να τείνει τόσο στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα για τη δημιουργία νέων, ή την επέκταση ήδη υπαρχόντων επενδύσεων (φορολογικά κίνητρα)όσο και στην αποθάρρυνση κάθε μορφής μη παραγωγικής δαπάνης (φορολογικά αντικίνητρα) (Φινοκαλιώτης& Μπάρμπας, 2008).Οι φόροι αποτελούν

δυνατό μέσο για την αντιμετώπιση των διαταραχών του οικονομικού συστήματος γι' αυτό και η μείωση της φορολογίας πιθανόν να επιφέρει την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των ιδιωτών, που και αυτή με τη σειρά της θα οδηγήσει στην αύξηση της ζήτησης αγαθών και έτσι στην αύξηση της παραγωγής(Καράγιωργα, 1981).

Παρόλο που οι περισσότερες χώρες επιβάλλουν ανάλογους φόρους, το φορολογικό σύστημα του κάθε κράτους διαφέρει από τα υπόλοιπα, διότι το φορολογικό σύστημα κάθε χώρας αλληλεξαρτάται από διάφορους οικονομικούς και κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες. Σπουδαίας σημασίας όμως αποτελούν οι διαφορές στη διάρθρωση των φορολογικών συστημάτων που παρατηρείται μεταξύ των αναπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών. Ορισμένες από τις διαφορές αυτές αποτελούν η οργάνωση των οικονομικών υπηρεσιών, λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων και η τάση των φορολογουμένων προς τη φοροδιαφυγή(Καράγιωργα, 1981).

Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα περιλαμβάνει διάφορων ειδών φόρους, όπου άλλοι στηρίζονται στο εισόδημα, άλλοι στην περιουσία και άλλοι στην δαπάνη των καταναλωτών. Οι πέντε κύριοι Νόμοι φορολογικού περιεχομένου είναι ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, ο Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών, ο Ενιαίος Νόμος Φορολογίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) και τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ). Οι πλειοψηφία των φόρων επιβάλλονται από το κράτος, αλλά και από ορισμένους οργανισμούς, όπως για παράδειγμα τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Ο βασικότερος φόρος αναφορικά με τα κρατικά έσοδα αποτελεί ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, καθώς τα έσοδα από έμμεσους φόρους όπως ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας είναι αυξημένα σε μεγάλο βαθμό σε σχέση με τους άμεσους φόρους.

Στην Ελλάδα η φορολογία ορίζεται από δύο φορολογικά νομοθετήματα όσον αφορά την φορολογία εισοδήματος. Τα νομοθετήματα αυτά είναι ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Ν.4172/2014 που ισχύει για εισοδήματα που έχουν προκύψει από 01.01.2013 και ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Ν.2238/1994 που ισχύει για εισοδήματα έως και τις 31.12.2013. Και τα δύο αφορούν τα φυσικά πρόσωπα και τα νομικά πρόσωπα αφού ο νομοθέτης έχει προβλέψει να τα ξεχωρίσει με ειδικά εδάφια. Ο Κώδικας Φόρου Προστιθέμενης Αξίας εφαρμόζεται με βάση τον Ν.2859/2000 και τα ΕΛΠ βάση του Ν.4308.2014. Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας ρυθμίζεται από τον Ν.4174/2013 και η κωδικοποίηση της βασικής νομοθεσίας για τη φορολογία

κατοχής ακινήτων, γίνεται με τον Ν. 4223/2013 για την επιβολή του Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.) .

Στο καινούργιο περιβάλλον διεθνοποίησης όπου οι μεταβολές της τεχνολογίας προκάλεσαν μεγίστης σημασίας εργασιακές αλλαγές και επηρεάζοντας παράλληλα το κεφάλαιο, όπου τελικώς κατέστη αναγκαίος ο ενιαίος εκσυγχρονισμός των φορολογικών συστημάτων προκειμένου να αποτελέσει ένα σημαντικότατο εργαλείο στην προσπάθεια των κρατών για να αναπτύξουν τις οικονομίες τους και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Βασικοί στόχοι των αλλαγών αυτών των συστημάτων φορολογίας αποτελούν η απλοποίηση, η διαφάνεια, η κοινωνική δικαιοσύνη, το χαμηλό διοικητικό κόστος, καθώς και η πιο μεγάλη αποδοτικότητα. Σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο, η χώρα μας αποσκοπεί στην σταθερότητα του συστήματος φορολογίας της με απώτερο σκοπό την δημιουργία ενός αναμενόμενου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στην ελαχιστοποίηση των φορολογικών κλιμακίων, στην εισαγωγή πληροφοριακών και διαδικτυακών τεχνολογιών κατά τις συναλλαγές με τους πολίτες, στην προσφορά κινήτρων φορολογίας αναφορικά με την προώθηση των τεχνολογικών επιτευγμάτων και καινοτομιών. Επίσης, καλείται να αποκαταστήσει και μία σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στο ίδιο το κράτος και τους πολίτες που φορολογούνται (Σταματάκης, 2000).

Οι επιχειρήσεις είναι από τους κυριότερους πυλώνες της κοινωνίας μας διότι η πλειοψηφία των ανθρώπων απασχολούνται από αυτές και αφιερώνουν το ένα τρίτο περίπου από το χρόνο του σε αυτές. Τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που καταναλώνονται προέρχονται από αυτές καθώς και το εισόδημα της πλειοψηφίας των ανθρώπων και η εξέλιξη της οικονομίας κάθε χώρας είναι εξαρτώμενη από τις επιχειρήσεις. Για να αποδείξουμε καλύτερα το νόημά της, θα αναφέρουμε ότι μια επιχείρηση είναι μια οικονομική μονάδα που συνδυάζει και χρησιμοποιεί παράγοντες παραγωγής (εργασία, κεφάλαιο, γνώση, τεχνολογία κτλ.),για την παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών, είναι απαραίτητο όχι μόνο να παρέχονται υπηρεσίες στους καταναλωτές μέσω του μηχανισμού της αγοράς, αλλά και να επιτρέπεται στην εταιρεία να απολάβει κέρδη μέσω αυτής της διαδικασίας. Ακόμα, μπορεί να ειπωθεί ότι αυτή η επιχείρηση είναι μια πράξη έκφρασης των αναγκών ενός ή περισσότερων ανθρώπων για δημιουργία, ανεξάρτητα από τον σκοπό (όπως οικονομικό ή κοινωνικό), εφόσον είναι κοινό.

1.3. Η σημασία και η αναγκαιότητα του ελέγχου

Τα τελευταία χρόνια της ελληνικής κρίσης, έχουμε δει μια σειρά από προσπάθειες της Ελληνικής Κυβέρνησης, που σαν στόχο έχουν να τεθούν τα θεμέλια, για ένα απλοποιημένο και σύγχρονο εθνικό φορολογικό σύστημα, το οποίο θα χαρακτηρίζεται από προοπτική και σταθερότητα. Σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές επιχειρούνται νομοθετικές ρυθμίσεις με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος. Ο σκοπός αυτών των πρακτικών είναι ότι η ελληνική οικονομία πρέπει να καταγράψει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και να δημιουργήσει πλεόνασμα στις τρέχουσες συναλλαγές, ενώ ταυτόχρονα να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες μορφές οικονομικού εγκλήματος.

Η αποτελεσματικότητα των παραπάνω κανονισμών αποτελεί το κύριο θέμα συζήτησης, διότι προκάλεσε έντονη διαμάχη σχετικά με το εάν οι σχετικοί κανονισμοί οδηγούν σε απόδοση φορολογικής δικαιοσύνης, όπως την αντιλαμβάνονται οι περισσότεροι Έλληνες φορολογούμενοι, αλλά και στο κατά πόσο αυτές έχουν οδηγήσει σε πραγματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και σε αύξηση των φορολογικών εσόδων.

Προκειμένου να καταστεί εφικτή η παραγωγή δημόσιων αγαθών και η παροχή δημόσιων υπηρεσιών, η φορολογία κατέχει κεντρική θέση στην πηγή εισοδήματος της χώρας. Ως υποχρεωτική διάταξη, η φορολογία έχει επαχθή χαρακτήρα. Επομένως, οι προσπάθειες του φορολογούμενου να αποφύγει τη φορολογία είναι πολύ συχνές. Ως αποτέλεσμα, η χώρα στερείται βασικού εισοδήματος και δεν μπορεί να λειτουργήσει κανονικά. Επομένως, υπάρχει σαφώς η ανάγκη καταπολέμησης της φοροδιαφυγής που ανατίθεται στις αρμόδιες φορολογικές αρχές. Ο φορολογικός έλεγχος είναι ένα βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Κύριος στόχος του είναι η αύξηση των δημόσιων εσόδων ελέγχοντας τις οικονομικές επιδόσεις ατόμων και νομικών προσώπων και η επιβολή των ανάλογων φόρων, βασιζόμενη στην εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία.

Οι σύγχρονες μέθοδοι φοροδιαφυγής κρίνουν αναγκαίες σύγχρονες μεθόδους φορολογικού ελέγχου, οι οποίες να έχουν την δυνατότητα να ανταποκριθούν στις νέες μορφές

επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Επομένως, καθώς αυτές οι νέες δραστηριότητες γίνονται πιο διεθνείς, οι σύγχρονες μέθοδοι φορολογικού ελέγχου οφείλουν να συνεχίσουν να επεκτείνονται και να προσαρμόζονται στα διεθνή πρότυπα και στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών και συνεργιών με το χώρο της στατιστικής και άλλους τομείς. Ωστόσο, οι σύγχρονες μέθοδοι φορολογικού ελέγχου είναι απαραίτητο να αναπτύξουν μεθόδους για τον εντοπισμό των κινδύνων ελέγχου, κατανοώντας το επιχειρηματικό περιβάλλον. Η πραγματοποίηση του σκοπού της διαδικασίας φορολογικού ελέγχου εξαρτάται σε μεγάλο επίπεδο από τον βαθμό εμπιστοσύνης των πολιτών στη φορολογική διοίκηση.

Επομένως, η έρευνα σχετικά με τα νέα δεδομένα στον φορολογικό έλεγχο μπορεί να βοηθήσει στην ανακάλυψη των ελαττωμάτων του φορολογικού και ελεγκτικού μηχανισμού και να προτείνει λύσεις για έναν πιο αποδοτικό και αποτελεσματικό μηχανισμό ελέγχου, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η χώρα λαμβάνει τα αναγκαία και βασικά έσοδα του κράτους από τη βεβαίωση άλλα και την είσπραξη του ποσού που καταλογίζεται σε κάθε συναλλαγή που εκδίδεται από τον φορολογικό έλεγχο.

Προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους και τις πολλαπλές επιθυμίες τους, τα δημόσια ιδρύματα επιβάλλουν συνήθως περισσότερους από έναν φόρους. Αυτό είναι απαραίτητο επειδή ορισμένοι φόροι είναι αποτελεσματικότεροι στην επίτευξη ορισμένων στόχων των δημόσιων θεσμών, ενώ άλλοι είναι πιο αποτελεσματικοί στην επίτευξη άλλων στόχων. Επομένως, οι ποικίλες φορολογικές κατηγορίες εμφανίζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, για τον λόγο αυτό πρέπει να συνδυάζονται κατάλληλα, προκειμένου να μειώνονται τα φορολογικά μειονεκτήματα και να αυξάνονται τα πλεονεκτήματα της(Γεωργακόπουλος,1997).

Ο φορολογικός έλεγχος είναι ένας εξωτερικός έλεγχος (Carmichael et al., 1996), που κυρίως εκτελείται από στελέχη της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και συμπεριλαμβάνει όλες τις ενέργειες που αναλαμβάνονται από επαγγελματίες φορολογικούς υπαλλήλους. Υποστηρίζεται ότι οι ελληνικές αρχές εδώ και πολλά χρόνια δεν έχουν καταβάλει καμία προσπάθεια να μεταρρυθμίσουν ριζικά το φορολογικό σύστημα της χώρας. Ωστόσο, το ελληνικό κοινοβούλιο έχει εγκρίνει επανειλημμένα αλλαγές σε φορολογικούς νόμους ή έχει επιβάλει άλλους νόμους για τη βελτίωση των υφιστάμενων φορολογικών νόμων. Σύμφωνα με

τον Ballas (1994), το σύστημα της φορολογίας αποτελεί ένα ασαφές νομοθετικό σύστημα, με αποφάσεις που προέρχονται τόσο από τον δικαστικό τομέα όσο και τον υπουργικό, οι οποίες σαφώς κρύβουν συγκεκριμένα συμφέροντα. Παράλληλα, το πολυδιάστατο των διαδικασιών διενέργειας των ελέγχων της φορολογίας, η άποψη ότι οι φόροι είναι ιδιαίτερα μεγάλοι και η σχέση αδιαχώριστη ανάμεσα στην φορολογία και τη λογιστική έχουν οδηγήσει στην μεγέθυνση της φοροδιαφυγής στην χώρα μας, αλλά επιπροσθέτως, και στην γενικότερη χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής (Baralexix, 2004).

Αυτό σημαίνει ότι η επιβολή υψηλών φόρων στην Ελλάδα, η αυξανόμενη επιχειρηματική πολυπλοκότητα τα τελευταία χρόνια και οι συνεχείς αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία μπορεί να είναι οφείλονται στο ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν συμμορφώνονται με τη φορολογική νομοθεσία. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική απώλεια εσόδων για τη χώρα και επίσης στη στρέβλωση των κανόνων ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών. Προς το στόχο της επίλυσης του ζητήματος αυτού, αποτελεί αναγκαίο για τις ελληνικές αρχές να σχεδιάσουν ένα ευέλικτο και αποδοτικό σύστημα ελέγχου φορολογίας, το οποίο θα στηρίζεται σε βατές, γρήγορες και αποδοτικές διαδικασίες, με την στήριξη εύκολης χρήσης του συστήματος ελέγχου, όπως επίσης και άρτια εκπαιδευόμενων και εξειδικευμένων αρμοδίων διενεργούντος τον έλεγχο.

1.4. Προσδιορισμός της έννοιας του Φορολογικού ελέγχου

Οποιαδήποτε και αν είναι η μορφή ή η φύση ενός φορολογικού ελέγχου ο πιο βασικός και με την μεγαλύτερη ουσία σκοπός του είναι η εξακρίβωση της τήρησης της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας, από τους επιτηδευματίες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) αλλά και από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο το οποίο δεν θεωρείται επιτηδευματίας, όμως προβαίνει στη διενέργεια οικονομικών συναλλαγών (Ρόζος, 2017). Σύμφωνα με τον Νόμο 4174/2013 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, προβλέπει ότι οι φορολογικοί έλεγχοι διακρίνονται σε πλήρης ή μερικοί. Ειδικότερα, ως «πλήρης έλεγχος» λογίζεται αυτός που πραγματοποιείται για το σύνολο

των φορολογικών αντικειμένων, δηλαδή τόσο για τέλη όσο και για εισφορές και ο έλεγχος αυτός είναι οριστικός. Επιπλέον, ως «μερικός έλεγχος» θεωρείται αυτός που δεν περικλείει τα παραπάνω στοιχεία του πλήρους ελέγχου και συνήθως για την πραγματοποίησή του εκδίδονται εντολές.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 28 του νέου Κ.Φ.Ε. (ν. 4172/2013-ΦΕΚ 167 Α'), οι οποίες εφαρμόζονται για φορολογικά διαστήματα που κλείνουν από την 1η Ιανουαρίου του 2014 και μετά (άρθρο 72 παρ.3 του Ν 4172/2013 όπως τροποποιήθηκε με το άρθ. 26 παρ. 2 του Ν. 4223/2013), ορίζεται ως έμμεσος προσδιορισμός του εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων που προβαίνουν στην άσκηση ή προκύπτει ότι ασκούν επιχειρηματική δράση σύμφωνα με κάθε δεδομένο που διατίθεται ή με έμμεσες ελεγκτικές μεθόδους, κατά τους πιο ειδικούς κανόνες του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας στις παρακάτω περιπτώσεις:

- Στην περίπτωση όπου τα λογιστικά αρχεία δεν τηρούνται ή οι καταστάσεις της οικονομίας δεν συντάσσονται σύμφωνα με τα νομοθετικά οριζόμενα αναφορικά με τα λογιστικά πρότυπα ή
 - όταν τα φορολογικά στοιχεία ή τα άλλα που προβλέπονται αναφορικά με τα δικαιολογητικά δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ή
 - όταν τα λογιστικά αρχεία ή φορολογικά στοιχεία δεν προσκομίζονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από αντίστοιχη πρόσκληση
- Ομοίως, το εισόδημα ενός φυσικού προσώπου, ανεξάρτητα από το αν προέρχεται ή όχι από εμπορικές δραστηριότητες, μπορεί επίσης να προσδιοριστεί σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ΚΦΔ, βάσει οποιωνδήποτε διαθέσιμων δεδομένων ή έμμεσων μεθόδων ελέγχου, όταν το ποσό του δηλούμενου εισοδήματος είναι ανεπαρκές προκειμένου να καλύψει τις προσωπικές δαπάνες διαβίωσης ή σε περίπτωση που υφίστανται προσαύξηση περιουσίας η οποία δεν καλύπτεται από το εισόδημα που έχει δηλωθεί.

Συνεπώς, ένας φορολογικός έλεγχος έχει τους παρακάτω τέσσερις βασικούς στόχους : Η διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των ανάλογων διατάξεων φορολογίας. Η διαπίστωση της υποβολής των δηλώσεων και λοιπών οικονομικών καταστάσεων που προβλέπονται από την νομοθεσία. Ο προσδιορισμός του περιεχομένου των δηλώσεων, αναφορικά πάντα με την

δραστηριότητα των συναλλαγών και τα πορίσματα της οικονομίας, όπως συνάγονται από τα λογιστικά βιβλία και δεδομένα που προβλέπονται και τηρούνται με βάση τις αρχές της λογιστικής επιστήμης. Ο προσδιορισμός των οικονομικών πορισμάτων και ο καθορισμός των φορολογικών υποχρεώσεων, στην περίπτωση υποβολής δηλώσεων με αναληθές περιεχόμενο σχετικά με τα βιβλία και στοιχεία, στην περίπτωση μη υποβολής των προβλεπόμενων δηλώσεων και μη τήρησης των απαιτούμενων βιβλίων και στην περίπτωση μη ορθής εφαρμογής των φορολογικών διατάξεων(Αναγνώστου, 2017).

Με βάση τον νέο Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, τα είδη των φορολογικών ελέγχων είναι τα εξής δύο: Πλήρης έλεγχος. Ο έλεγχος αυτός είναι και οριστικός και εκτελείται για όλες τις φορολογίες και για όλα τα φορολογικά αντικείμενα όπως επίσης και για τα τέλη και τις εισφορές. Μερικός έλεγχος. Τα παραπάνω στοιχεία του πλήρους ελέγχου δεν συγκεντρώνονται από τον έλεγχο αυτό. Επίσης μία διάκριση, αναφέρεται στο άρθρο 23 του Κ.Φ.Δ. (ν.4174/2013) το οποίο αφορά τις εξουσίες της Φορολογικής Διοίκησης, η οποία διακρίνει τον έλεγχο της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, ανάλογα με τον τόπο όπου διενεργείται, σε φορολογικό έλεγχο από το γραφείο της Φορολογικής Διοίκησης και σε επιτόπιο φορολογικό έλεγχο. Στην πρώτη περίπτωση, όπου η Φορολογική Διοίκηση πραγματοποιεί φορολογικό έλεγχο από το γραφείο της, προβαίνει σε αξιοποίηση κάθε στοιχείου που κατέχει (οικονομικές καταστάσεις, δηλώσεις, λοιπά στοιχεία που υποβάλλει ο φορολογούμενος και κάθε έγγραφο ή πληροφορία που προέκυψε από τρίτους κ.λπ.)

Στην περίπτωση που η Φορολογική Διοίκηση λαμβάνει την απόφαση διενέργειας πλήρους επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, είναι υποχρεωμένη να ενημερώσει τον φορολογούμενο πριν μεταβεί στην τοποθεσία του. Οποιοσδήποτε άλλος επιτόπιος φορολογικός έλεγχος μπορεί να διενεργηθεί δίχως ειδοποίηση. Τέλος, σε περίπτωση που υπάρχουν ενδείξεις φοροδιαφυγής, υπάρχει η δυνατότητα διενέργειας πλήρους επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, δίχως προηγούμενη ειδοποίηση(Taxheaven (α), 2014). Στην Ελλάδα, έως την έναρξη της εφαρμογής του νέου Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.), μέχρι δηλαδή την 1η Ιανουαρίου 2014, εκτός από τον συνοπτικό τακτικό έλεγχο, οι υπόλοιπες μορφές ελέγχου ταξινομούσαν σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τον απολογιστικό έλεγχο και τον προληπτικό έλεγχο. Επομένως, ο φορολογικός έλεγχος διακρίνεται στις εξής μορφές: Συνοπτικός τακτικός έλεγχος. Απολογιστικός έλεγχος. Τακτικός (οριστικός) έλεγχος. Προσωρινός έλεγχος. Προληπτικός έλεγχος(Taxheaven (α), 2014).

1.5 Διαδικασία Φορολογικού Ελέγχου

Η φορολογική πράξη μπορεί να βασίζεται στη δήλωση του φορολογούμενου. Ωστόσο, αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα φορολογικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, ενόψει της συνταγματικής επιταγής για συμμετοχή των πολιτών στα δημόσια βάρη, ο νομοθέτης παρέχει στις φορολογικές αρχές το δικαίωμα ελέγχου έχοντας ως στόχο την εξακρίβωση της πραγματικής φορολογητέας ύλης και την «σύλληψη» της φοροδιαφυγής. Ταυτόχρονα, καθιερώνεται η υποχρέωση των φορολογούμενων να διευκολύνουν τον έλεγχο, η άρνηση της οποίας επιφέρει κυρώσεις, για τις οποίες θα γίνει στη συνέχεια αναφορά. Οποιαδήποτε παράλογη άρνηση ή παράλειψη παρουσίασης ή παράλειψης στον έλεγχο δεδομένων και πληροφοριών θεωρείται άρνηση ελέγχου.

Συνεπώς, προκειμένου να καταστεί αποδοτικός ο έλεγχος της φορολογικής αρχής, ο νομοθέτης προσφέρει στα αρμόδια διενεργούντα τον έλεγχο όργανα καθοριστικές εξουσίες, όπως αφορά την εξάλειψη του φορολογικού και τραπεζικού απορρήτου, την επιτόπια σε επιχειρήσεις εξέταση κλπ. Όπως επίσης, παρατηρείται μία αύξηση των σχετικών εξουσιών των ελεγκτικών οργάνων κατά τα πρότυπα άλλων νομοθεσιών, με στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Επομένως κρίνεται επιβεβλημένη η πρόβλεψη εγγυήσεων υπέρ των φορολογουμένων.

Ωστόσο, η έλλειψη ενοποιημένου κώδικα φορολογικής διαδικασίας και η ύπαρξη αποκεντρωμένων διατάξεων που ορίζουν ζητήματα της ελεγκτικής διαδικασίας, δεν είναι αναμφίβολα η καλύτερη λύση, διότι τα αναδυόμενα προβλήματα απαιτούν δικαστική δικαιοσύνη για την παροχή λύσεων. Μάλιστα, ο έλεγχος λαμβάνει χώρα έπειτα από έγγραφη εντολή του προϊστάμενου της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας.

Οι εντολές ελέγχου εκδίδονται για όλες τις χρήσεις που προορίζονται για έλεγχο της εκάστοτε υπόθεσης εκτός αν συντρέχει διαφορετικός λόγος. Επιπλέον ο έλεγχος μπορεί να διεξαχθεί μόνο στον χώρο της αρμόδιας αρχής που ανέλαβε τον έλεγχο (σε βιβλία Α και Β κατηγορίας) μόνο με απόδειξη της κοινοποίησης. Εάν εκδοθεί εντολή να δοθούν τα βιβλία και η εταιρία δεν τα προσκομίσει στα πλαίσια της προθεσμίας τότε θεωρείται παράβαση και θα επανεξεταστεί στα κεντρικά γραφεία της εταιρείας. Εάν υπάρχουν παραβάσεις, που έχουν

παρατηρηθεί από άλλους ελέγχους και σχετίζονται με χρήσεις για τις οποίες δεν έχει επιβληθεί πρόστιμο τότε η αρμόδια υπηρεσία θα εκδώσει το σχετικό πρόστιμο μαζί με την έκθεση ελέγχου (Καραγιάννης 2006).

Οι εκθέσεις ελέγχου υπογράφονται και θεωρούνται και οι φορολογικές διατάξεις εφαρμόζονται σε όλες τις φάσεις με επιφυλακτικότητα σχετικά με την βεβαίωση καταβολής των διάφορων φόρων. Στην περίπτωση όπου υπάρχουν παραβάσεις διαπιστωμένες από προηγούμενους ελέγχους που σχετίζονται με τις ελεγχόμενες χρήσεις για τις οποίες δεν έχει ξεκινήσει διαδικασία για την επιβολή προστίμου τότε, η αρμόδια αρχή εκδίδει τις σχετικές καταλογιστικές πράξεις και επιβάλλει στον υπόχρεο μαζί με τις εκθέσεις ελέγχου. Βέβαια αυτές οι παραβάσεις κατέχουν ιδιαίτερα καθοριστικό ρόλο και αξιολογούνται από τον υπεύθυνο που διεξάγει τον έλεγχο.

Η Φορολογική Αρχή δικαιούται να λαμβάνει αντίγραφα των βιβλίων και δεδομένων, όπως και υπολοίπων εγγράφων, για τα οποία ο πολίτης που φορολογείται έχει προβεί στη δήλωση ότι αποτελούν ακριβή αντίγραφα. Στη περίπτωση που ο φορολογούμενος δεν προβαίνει στην παραπάνω δήλωση, ο υπάλληλος που έχει οριστεί από την Φορολογική Αρχή προχωράει στην αντίστοιχη επισήμανση επί των εγγράφων.

Εάν τα βιβλία και τα στοιχεία τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή, η φορολογική διοίκηση έχει δικαίωμα πρόσβασης σε οποιαδήποτε σχετιζόμενα αρχεία και δικαιούται να λαμβάνει τα αρχεία αυτά σε αναγνώσιμη ηλεκτρονική ή έντυπη μορφή. Αν κριθεί αναγκαίο, ο οριζόμενος από τη Φορολογική Διοίκηση υπάλληλος έχει τη δυνατότητα κατάσχεσης βιβλίων και στοιχείων που τηρούνται ή διαφυλάσσονται σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία και οποιαδήποτε άλλα ανεπίσημα βιβλία, έγγραφα, αρχεία ή στοιχεία, προκειμένου να διασφαλισθεί η αποδεικτική αξία αυτών.

Σε περίπτωση επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, ο έλεγχος λαμβάνει χώρα στις εγκαταστάσεις του φορολογούμενου κατά το επίσημο ωράριο εργασίας της Φορολογικής Διοίκησης και δύναται να παρατείνεται έως την ολοκλήρωσή του. Η Φορολογική Διοίκηση έχει την δυνατότητα να πραγματοποιεί επιτόπιο φορολογικό έλεγχο και εκτός του επίσημου ωραρίου εργασίας εάν απαιτείται από το είδος των δραστηριοτήτων του φορολογούμενου. Σε κάθε περίπτωση όμως, θα πρέπει να υπάρχει έγγραφη εντολή διενέργειας επιτόπιου φορολογικού

ελέγχου. Το να εισέλθει κανείς στην κατοικία του φορολογούμενου καθίσταται επιτρεπτό μόνο έπειτα από εντολή του αρμόδιου Εισαγγελέα και ο έλεγχος πραγματοποιείται μόνο με την παρουσία δικαστικού λειτουργού.

1.60 Φορολογικός Έλεγχος μετά την εφαρμογή του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας του Νόμου 4174 / 2013

Τα σημάδια σταδιακής ανάκαμψης του κράτους αντικατοπτρίζονται στη βραχυπρόθεσμη διαδικασία των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, στην επιβράδυνση της υποχώρησης του παραγόμενου προϊόντος, στη μείωση των τιμών, την αύξηση των εξαγωγών. Τα προβλήματα φυσικά συνεχίζουν να είναι πολλά και οι επιπτώσεις στην ανεργία και την απασχόληση είναι μεγάλης σημασίας. Οι προσπάθειες προκειμένου να ενοποιηθούν τα δημόσια οικονομικά και ο εξ ορθολογισμός των δαπανών περιλαμβάνουν απαραίτητες προϋποθέσεις με σκοπό να αναδιαρθρωθεί η οικονομία του κράτους.

Ωστόσο, η παραπάνω προσπάθεια θα παρέμενε ατελής και δίχως αποδοτικότητα, αν δεν ερχόταν σε συνδυασμό με ένα γενικότερο φάσμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στους τομείς της οικονομίας που είναι παραγωγικοί και στη λειτουργικότητα της δημόσιας διοίκησης και ειδικά στην βελτίωση των νόμων για την φορολογία και στον εκσυγχρονισμό της φορολογικής διοίκησης. Βασικός στόχος αποτελεί, ειδικά στην κρίσιμη αυτή περίοδο τόσο της οικονομίας όσο και της κοινωνίας, η αναδιανομή του εισοδήματος με δικαιοκρίτηρια και η δικαιοσύνη στην επιβολή της φορολογίας προκειμένου από την μία πλευρά να είναι δυνατή η χρηματοδότηση και να προσφέρονται δημόσιες υπηρεσίες στους φορολογούμενους, όπως και να παρέχεται προστασία των δημοσίων αγαθών που συμβάλλουν ως αναγκαία στοιχεία για μία κοινωνία που λειτουργεί

συντονισμένα και από την άλλη πλευρά να δύναται η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που προκαλεί αναπόφευκτα οικονομική αδικία.

Προκειμένου να λειτουργήσει με αποτελεσματικότητα ο καινούργιος Κώδικας Φορολογίας του Εισοδήματος και να αποκτήσει τόσο το κράτος όσο και η φορολογική αρχή στη διάθεση τους ένα νέο πλαίσιο φορολογικού ελέγχου που θα παρέχει εγγυήσεις αναφορικά με την είσπραξη των δημοσίων εσόδων και θα κτίζει δεσμούς εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ του ίδιου του κράτους και των πολιτών που φορολογούνται, πραγματοποιείται μία προσπάθεια από τις διατάξεις του παρόντος σχεδίου νόμου ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας. Σύμφωνα με τις προτεινόμενες διατάξεις του παραπάνω Κώδικα επιχειρείται η δημιουργία ενός αυτόνομου πλαισίου κανόνων που θα περικλείει διάφορα στάδια της φορολογικής διαδικασίας, τόσο αναφορικά με τις υποχρεώσεις φορολογίας αυτών που αναφέρονται στον Κώδικα όσο και σχετικά με τη διαδικασία της είσπραξης των εσόδων που προέρχονται από φόρους και τέλη. Αποτελεί πρωτοτυπία το γεγονός ότι μπλέκονται στο ίδιο νομοθέτημα διατάξεις που σχετίζονται με τη φορολογία εισοδήματος, τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας, με τους ελέγχους και ζητήματα σχετικά με την οργάνωση.

Ο Κώδικας περικλείει και απλοποιεί τις αποκεντρωμένες διατάξεις της πρωτογενούς και δευτερογενούς νομοθεσίας που σχετίζονται με τις φορολογικές διαδικασίες, τη σχέση μεταξύ φορολογούμενου και φορολογικής διοίκησης και τις διαδικασίες είσπραξης των φόρων. Εισάγει νέες και σύγχρονες μεθόδους προσδιορισμού των φορολογικών συντελεστών, επανεκτιμά τα προνόμια του κράτους και προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει τη σχέση μεταξύ της φορολογικής διοίκησης και των φορολογουμένων σε μια πιο υγιεινή και δικαιότερη βάση.

Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας ακολουθεί τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, είναι απλοποιημένος και κατανοητός και διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των φορολογουμένων και της διοίκησης. Περιλαμβάνει διατάξεις για τη γενική απόδοση του ΦΠΑ, την έκδοση φορολογικών στοιχείων και βεβαίωση οφειλών, τις περιπτώσεις άρσης και τήρησης απορρήτου για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του ελεγκτικού μηχανισμού της φορολογικής διοίκησης, περιγράφει τις μεθόδους έμμεσου ελέγχου και αναφέρεται σε γενικές και ειδικές ρυθμίσεις κατά της φοροδιαφυγής. Ακόμα, καθορίζει τις διαδικασίες είσπραξης φόρων και τη δυνατότητα συμπερίληψης πολιτών στο σχέδιο εποπτείας υπό ορισμένες προϋποθέσεις, και διατυπώνει μέτρα ασφαλείας που ευνοούν την είσπραξη φόρων και διαδικασιών επιβολής από το κράτος, προβλέπει

τόκους και πρόστιμα σε περίπτωση παραβάσεων και καθυστερημένη καταβολή φόρων ή και δηλώσεων. Καταληκτικά, εντάσσεται πλέον στον Κώδικα Φορολογικής διαδικασίας, με συγκεκριμένες βελτιώσεις, το πλαίσιο της διοικητικής λειτουργίας της προσφυγής από την Υπηρεσία Εσωτερικής Επανεξέτασης και απλοποιείται το υφιστάμενο πλαίσιο προθεσμιών.

Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 21 ορίζεται ότι οι συνδεδεμένες εταιρείες υποχρεούνται να τηρούν όλα τα απαραίτητα έγγραφα σχετικά με τις συναλλαγές που εμπίπτουν στο άρθρο 50 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος καθώς και τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων του άρθρου 51 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος. Αντίστοιχη υποχρέωση έχουν και οι μόνιμες εγκαταστάσεις ξένων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά. Ως εκ τούτου, για τις ανωτέρω συναλλαγές - με την κεντρική - με τα συνδεδεμένα πρόσωπα της κεντρικής τους στο εξωτερικό, καθώς και τα ημεδαπά νομικά και νομικά πρόσωπα για τις παραπάνω συναλλαγές τους - με μόνιμες εγκαταστάσεις που διατηρούν στο εξωτερικό.

Εν συνεχεία, αναφορικά με την παράγραφο 2 του άρθρου 21 προβλέπεται ότι οι ανωτέρω υπόχρεοι απαλλάσσονται της υποχρέωσης να τηρήσουν φάκελο τεκμηρίωσης, με την προϋπόθεση ότι οι συναλλαγές ή η μεταφορά λειτουργιών που πραγματοποιούν ανέρχονται μέχρι του ποσού των εκατό χιλιάδων ευρώ κάθε χρόνο και παράλληλα ως άθροισμα, όταν ο κύκλος των εργασιών του υπόχρεου δεν ξεπερνά τα πέντε εκατομμύρια ευρώ ετησίως, ή οι παραπάνω συναλλαγές ή μεταφορά λειτουργιών φτάνουν μέχρι του ποσού των διακοσίων χιλιάδων ευρώ ετησίως και αθροιστικώς όταν ο κύκλος εργασιών του υπόχρεου ξεπερνάει τα πέντε εκατομμύρια ευρώ κάθε έτος. Μάλιστα, με βάση τις παραγράφους 3, 4 και 5 του ίδιου άρθρου προβλέπεται, ότι ο φάκελος τεκμηρίωσης περιλαμβάνει τον «*Βασικό Φάκελο Τεκμηρίωσης*» και τον «*Ελληνικό Φάκελο Τεκμηρίωσης*» που συνοδεύεται από τον «*Συνοπτικό Πίνακα Πληροφοριών*», ο οποίος υποβάλλεται ηλεκτρονικά στη Φορολογική Διοίκηση εντός πενήντα ημερών από τη λήξη κάθε φορολογικού έτους και πρέπει να παραμείνει στην τοποθεσία του οφειλέτη για όλη τη χρονική περίοδο που είναι υποχρεωμένη να προστατεύει τα βιβλία και τα δεδομένα. Εάν μεταβληθούν οι συνθήκες της αγοράς που επιδρούν στις πληροφορίες και τα δεδομένα που περιλαμβάνονται στον φάκελο τεκμηρίωσης, ο πολίτης που φορολογείται είναι υποχρεωμένος να προβεί στην ενημέρωση ή επικαιροποίηση του φακέλου αυτού. Τελικώς, με βάση την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου 5 προβλέπεται ότι ο Γενικός Γραμματείας είναι αρμόδιος που ρυθμίζει και οριοθετεί το περιεχόμενο του φακέλου με ακρίβεια.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 ρυθμίζονται τα δικαιώματα της φορολογικής αρχής αναφορικά με την υλοποίηση των υποχρεώσεων που έχει ο φορολογούμενος. Με βάση τις ίδιες διατάξεις καθορίζονται και οι τύποι του ελέγχου φορολογίας. Επίσης, ρυθμίζεται και ποιες είναι αυτές οι περιπτώσεις που λαμβάνει χώρα ένας πλήρης επιτόπιος φορολογικός έλεγχος χωρίς προηγουμένως να ειδοποιηθεί ο φορολογούμενος. Μάλιστα, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 24 ορίζονται τα δικαιώματα της φορολογικής αρχής σχετικά με την δυνατότητα προσβασιμότητας της στα βιβλία και τα δεδομένα και περαιτέρω των εγγράφων του φορολογουμένου, όπως είναι και το δικαίωμα να ζητήσουν να λάβουν αντίγραφα από αυτά, επί των οποίων ο φορολογούμενος έχει προβεί στη δήλωση ότι αποτελούν ακριβή αντίγραφα. Η φορολογική διοίκηση διαθέτει τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και στην περίπτωση που διατηρούνται ηλεκτρονικά αρχεία και βιβλία.

Επίσης, η φορολογική διοίκηση διαθέτει το δικαίωμα να προβεί στην κατάσχεση των βιβλίων και των στοιχείων αυτών και των επιπλέον εγγράφων στις περιπτώσεις που αυτό θεωρείται αναγκαίο προκειμένου να τεκμηριωθούν οι ισχυρισμοί του φορολογικού ελέγχου. Συνεπώς, προσφέρεται το δικαίωμα να απαιτηθεί από τον φορολογούμενο που υπόκειται σε έλεγχο να προβεί στη διευκόλυνση διεκπεραίωσης του φορολογικού ελέγχου.

Με βάση τις διατάξεις του άρθρου 25 καθορίζεται ότι προκειμένου να πραγματοποιηθεί ένας επιτόπιος έλεγχος είναι αναγκαία προηγουμένως η εντολή του φορολογικού ελέγχου και επίδειξη αυτής και του δελτίου ταυτότητας στον υπό εξέταση φορολογούμενο. Ο παραπάνω έλεγχος λαμβάνει χώρα κατά το επίσημο ωράριο λειτουργίας της φορολογικής αρχής αλλά και εκτός αυτού εφόσον αυτό επιβάλλεται από το είδος των δραστηριοτήτων του υπόχρεου. Με τις ίδιες διατάξεις καθορίζεται και το δικαίωμα της φορολογικής διοίκησης που διαθέτει προκειμένου να επανελέγχει στην περίπτωση που προκύψουν καινούργια δεδομένα.

Εν τέλει και με τις διατάξεις του άρθρου αυτού ορίζεται η υποχρέωση του υπόχρεου να διευκολύνει τον φορολογικό έλεγχο. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 26 ορίζεται ότι πραγματοποιείται η επιλογή για το ποιες υποθέσεις θα ελεγχθούν και κατά βάση με κριτήρια κινδύνου προκειμένου η φορολογική αρχή να έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει άμεσα τις πιο σοβαρές υποθέσεις από φορολογικής οπτικής. Μάλιστα, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 28 καθορίζεται η διαδικασία που θα ακολουθηθεί αναφορικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου φορολογίας μέχρι να κοινοποιηθεί στον υπόχρεο η οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου, όπως και η έκθεση ελέγχου. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται στον υπόχρεο η δυνατότητα

προγενέστερης υποβολής των αντιρρήσεών του και να κάνει χρήση του δικαιώματος της προγενέστερης ακροάσεως.

Με λίγα λόγια, τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα με τον Νόμο 4308/2014 είναι ένα νομοθετικό πλαίσιο που αποσκοπεί στην ενοποίηση, συμπλήρωση και εκσυγχρονισμό των λογιστικών κανόνων της χώρας, με στόχο τη δημιουργία ενός περιεκτικού και πρακτικού λογιστικό-ρυθμιστικό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις και λοιπές δευτερεύουσες οντότητες. Η εφαρμογή του καινούργιου πλαισίου καταπολεμά τη χαοτική πληθώρα λογιστικών νόμων, υπηρετώντας παράλληλα την ανάγκη για διαφάνεια, αξιοπιστία και συγκρισιμότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, συνθήκες που προσφέρουν την δυνατότητα ύπαρξης μίας ομαλής λειτουργίας της αγοράς (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4308/2014).

Κεφάλαιο 2^ο : Εισαγωγικές Έννοιες

2.1 Η έννοια της Φοροδιαφυγής

Ως φοροδιαφυγή ορίζεται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη που έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή καταβολής οποιασδήποτε σχετικής φορολογικής υποχρέωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετοί ερευνητές αντί του όρου φοροδιαφυγή χρησιμοποιούν τον πιο ουδέτερο όρο φορολογική μη συμμόρφωση. Στην έρευνά τους, οι Matsaganis και Flevotomou (2010) υπολόγισαν ότι το ποσοστό φοροδιαφυγής ήταν 26% και το αντίστοιχο ποσοστό αδήλων εισοδημάτων ήταν 10%. Επιπλέον, θεωρούν πολύ πιθανό τα πραγματικά ποσοστά φοροδιαφυγής να είναι πολύ υψηλότερα από αυτά που υπολογίζονται για την εργασία τους, για δύο βασικούς λόγους: την ύπαρξη ορισμένων φορολογουμένων που δεν υποβάλλουν καθόλου δήλωση φορολογίας και το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες σε άμεσες ερωτήσεις σχετικά με τον οικογενειακό προϋπολογισμό τείνουν να υποτιμούν το εισόδημά τους περισσότερο από ό,τι στις πραγματικές φορολογικές τους καταστάσεις.

Σύμφωνα με τους Mylonas, Magginas και Pateli(2010), το εισόδημα που προέρχεται από υπηρεσίες μη απασχόλησης προσδιορίστηκε ως ο κύριος «ένοχος» για την περιορισμένη ελληνική φορολογική βάση. Επιπλέον, η δομή της ελληνικής οικονομίας που αποτελείται κυρίως από μικρές επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους θεωρείται επίσης ένας από τους κύριους λόγους πίσω από αυτή τη φοροδιαφυγή. Το ποσό των αδήλων εισοδημάτων υπολογίστηκε στο 20% του ΑΕΠ (ή -0 δισεκατομμύρια σε τιμές 2010), προερχόμενο κυρίως από αυτοαπασχόληση.

Σε μια αναφορά της Τράπεζας Ελλάδος (2011) αναφέρθηκε ότι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, η δομή της ελληνικής οικονομίας και οι οργανωτικές αδυναμίες της υπηρεσίας είσπραξης φόρων, συγκαταλέγονται στους κύριους λόγους ύπαρξης εκτεταμένης φοροδιαφυγής. Μεταξύ των προτάσεων που έγιναν ήταν: η απλούστευση του νομοθετικού

πλαίσιου, η αυστηροποίηση των κυρώσεων σε θέματα διαφθοράς, η διασύνδεση των επιμέρους πληροφοριακών συστημάτων της Δημόσιας Διοίκησης και η ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης.

Ο Ταγκαλάκης (2004) αντιμετωπίζει τον αντίκτυπο της εντατικοποίησης των φορολογικών ελέγχων και ενός πιο αποτελεσματικού συστήματος είσπραξης φόρων στη φορολογική συμμόρφωση. Συγκεκριμένα, εκτιμά ότι αύξηση 1% στους μερικούς επιτόπιους ελέγχους θα οδηγούσε σε μείωση 0,3% έως 0,4% της φορολογικής μη συμμόρφωσης. Τέλος, δείχνει ότι η βελτίωση της φορολογικής διοίκησης σε αυτούς τους τομείς θα είχε θετικό αντίκτυπο στον περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Χρησιμοποιώντας μια μεθοδολογία που βασίζεται σε δεδομένα που προέρχονται από τη διαδικασία αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός εγχώριου τραπεζικού ιδρύματος, υπολογίστε τα αδήλωτα εισοδήματα των μικρών ιδιωτικών επιχειρήσεων για την περίοδο 2006-2009, σε ποσοστό 43% - 45%, που σημαίνει ότι: μόνο για το 2009, τα αδήλωτα εισοδήματα είχαν φτάσει σε επίπεδα γύρω στα -8,2 δισ. και η φοροδιαφυγή γύρω στο -1 δισ. (Artavanisetal., 2015). Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, οι ελεύθεροι επαγγελματίες αναδεικνύονται αυτοί με τη μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή.

Στη μελέτη των Ernst & Young (2016), η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος αναφέρεται ως κύρια αιτία για την επέκταση της φοροδιαφυγής. Άλλες αιτίες είναι η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, η έλλειψη πολιτικής βούλησης, η διαφθορά στον κρατικό μηχανισμό και τα τεχνολογικά αίτια (έλλειψη ηλεκτρονικής φορολογικής διοίκησης). Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα του φορολογικού μηχανισμού, σε συνδυασμό με την αυξημένη γραφειοκρατία. Ταυτόχρονα, το πρόβλημα επιδεινώνεται από τον ανεπαρκή συντονισμό του προσωπικού, την έλλειψη εκπαίδευσης και την έλλειψη κινήτρων. Παρόμοιες παρατηρήσεις γίνονται και από των Artavanis, Morse και Tsoutsoura (2015) μελέτη, η οποία χαρακτηρίζει το ανθρώπινο δυναμικό στη φορολογική διοίκηση ηλικιωμένο, ανεπαρκώς εκπαιδευμένο σε θέματα ελέγχου και επιβολής του νόμου και επίσης κακοπληρωμένο.

Η φοροδιαφυγή είναι μια παράνομη δραστηριότητα κατά την οποία ένα πρόσωπο ή οντότητα αποφεύγει σκόπιμα να πληρώσει μια πραγματική φορολογική υποχρέωση. Όσοι συλλαμβάνονται να φοροδιαφεύγουν γενικά υπόκεινται σε ποινικές διώξεις και σημαντικές κυρώσεις. Ενώ η φοροδιαφυγή απαιτεί τη χρήση παράνομων μεθόδων για την αποφυγή της

καταβολής των κατάλληλων φόρων, η φοροαποφυγή χρησιμοποιεί νόμιμα μέσα για να μειώσει τις υποχρεώσεις ενός φορολογούμενου. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει προσπάθειες όπως η παροχή φιλανθρωπίας σε μια εγκεκριμένη οντότητα ή η επένδυση του εισοδήματος σε έναν φορολογικό μηχανισμό αναβολής, όπως ένας ατομικός λογαριασμός συνταξιοδότησης.

2.2. Η Φοροδιαφυγή σε ευρωπαϊκό πλαίσιο

Σε αντίθεση με την ελληνική βιβλιογραφία, η οποία είναι μάλλον περιορισμένη, η διεθνής βιβλιογραφία έχει εξετάσει το θέμα της φοροδιαφυγής σε πολλαπλά επίπεδα. Οι Artavanis, Morse και Tsoutsoura (2015), με βάση προηγούμενες έρευνες για την παραοικονομία έχουν υπολογίσει το ύψος της φοροδιαφυγής, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε 38 χώρες του ΟΟΣΑ (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας) για την περίοδο 1999-2010. Συμπεραίνουν ότι η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα κυμαίνεται πάνω από τα μέσα επίπεδα, αλλά σε καμία περίπτωση η χώρα δεν κατατάσσεται στις πρώτες θέσεις. OAlm (1988), διαπιστώνουν ότι τόσο οικονομικοί όσο και μη οικονομικοί παράγοντες (εντοπισμός και επιβολή κυρώσεων, επίπεδο φορολογικών συντελεστών, κρατική παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, υπερεκτίμηση της πιθανότητας να υποβληθούν σε έλεγχο εκ μέρους των ατόμων, και κοινωνικούς κανόνες) διαδραματίζουν ενεργό ρόλο όσον αφορά τη φορολογική συμμόρφωση. Επιπλέον, ο Falkinger (1995) εξετάζει τον αντίκτυπο της δικαιοσύνης και της αμεροληψίας στη μείωση της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αντιληπτή δικαιοσύνη έχει θετική επίδραση στους φορολογούμενους και τους οδηγεί στην αποφυγή φορολογικής μη συμμόρφωσης. Η παρατήρηση αυτή προκύπτει τόσο για οικονομικούς λόγους, καθώς η ποιότητα και η ποσότητα των δημόσιων αγαθών που παράγονται ως αποτέλεσμα της χρηστής διοίκησης αυξάνει το ατομικό ιδιωτικό εισόδημα, όσο και για ψυχολογικούς λόγους, αφού, σε ένα δίκαιο σύστημα, η φοροδιαφυγή επιβαρύνεται με βαρύ αρνητικό βάρος. της απεισκευσίας στη συνείδηση των πολιτών, ενώ οι φοροφυγάδες πολίτες στιγματίζονται αυτόματα από το κοινωνικό σύνολο.

Στη μελέτη τους για τη φοροδιαφυγή στην Ελβετία, βρήκαν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της φορολογικής μη συμμόρφωσης και των οριακών φορολογικών συντελεστών καθώς και του πληθωρισμού, και αρνητική συσχέτιση με την πιθανότητα ελέγχου. Επιπλέον, δεν παρατηρείται εμφανής επιρροή όσον αφορά το ύψος των ποινών (Pommerehne και Weck-Hannemann, 1996). Οι Pommerehne και Weck-Hannemann (1996) εντοπίζει μια θετική σχέση μεταξύ της φορολογικής ηθικής και του κοινωνικού κεφαλαίου, της πολιτικής συμμετοχής και της μετανάστευσης. Αντίθετα, εντοπίζεται αρνητική συσχέτιση μεταξύ της φορολογικής ηθικής και της δυσαρέσκειας και της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών και μεταξύ της φορολογικής ηθικής και της ανεργίας. Άλλες μελέτες συνδέουν τη φοροδιαφυγή με την πολιτική αβεβαιότητα (Katz and Owen, 2013), με την αβεβαιότητα που προκύπτει από κυβερνητικές αποφάσεις που μεγιστοποιούν τους κινδύνους στις οικονομικές και φορολογικές αποφάσεις των ατόμων (Alm, 1988), ή με πολιτιστικούς και εθνικούς παράγοντες (Richardson, 2008).

Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που παρουσιάστηκε παραπάνω, φαίνεται ότι η φορολογική μη συμμόρφωση είναι ένα φαινόμενο ιδιαίτερα δύσκολο να εντοπιστεί και να αξιολογηθεί. Ωστόσο, ανεξάρτητα από τις τακτικές και τη μεθοδολογία που επιλέγει ο κάθε ερευνητής και το γεγονός ότι η έκταση αυτού του φαινομένου ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα, συμπεραίνεται ότι το επίπεδο της φοροδιαφυγής αποτελεί θέμα μεγάλης σημασίας και ότι η επέκτασή του απασχολεί την επιστημονική κοινότητα, τα κυβερνητικά στελέχη, αλλά και την κοινή γνώμη.

Ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας -που έχει εγκλωβιστεί εδώ και χρόνια στη σπείρα μιας οικονομικής ύφεσης- είναι κοινώς αποδεκτό ότι η καταστολή της φοροδιαφυγής θα οδηγούσε άμεσα σε ιδιαίτερα θετικές οικονομικές και μη οικονομικές επιπτώσεις, όπως μείωση των ονομαστικών φορολογικών συντελεστών, αναζωογόνηση της ανάπτυξης, αύξηση των κοινωνικών δαπανών, μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Τέλος, αποδεικνύεται επίσης ότι η φοροδιαφυγή είναι πολύπλοκη και καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων που μπορεί να είναι οικονομικοί, πολιτικοί, δομικοί, νομικοί/διαδικαστικοί, διοικητικοί και οργανωτικοί, κοινωνικοί και ψυχολογικοί.

2.3. Αιτίες Φοροδιαφυγής και Φοροαποφυγής

Ο προσδιορισμός του ύψους των φορολογικών εσόδων και η δυνατότητα είσπραξής τους απασχολούσε πάντα όλες τις κυβερνήσεις, αλλά περισσότερο σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως η πρόσφατη δεκαετής κρίση. Η φοροδιαφυγή ως φαινόμενο συναντάται σε όλη την παγκόσμια κοινωνία, με την ελληνική να μην αποτελεί φωτεινή εξαίρεση. Αντίθετα, διαπιστώνεται ότι σε αυτό το αρνητικό φαινόμενο η Ελλάδα είναι μεταξύ των πρωταγωνιστών. Το κράτος για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του και να χρηματοδοτήσει δημόσια έργα και κοινωνικά αγαθά, οδηγείται στην επιβολή φόρων. Οι φορολογούμενοι από την πλευρά τους αναζητούν και καταφεύγουν σε παράνομες μεθόδους μείωσης ή και αποφυγής των οικονομικών τους υποχρεώσεων προς το κράτος. Οι συνέπειες είναι πολλές και σημαντικές για το κοινωνικό σύνολο (Διακομιχάλης, 2019).

Τα αίτια της φοροδιαφυγής είναι πολλά, η δομή του φορολογικού συστήματος, οι κρατικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις που προαναφέρθηκαν, η αναποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών, η δομή της οικονομικής δραστηριότητας, το επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας κ.λπ. Υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ φορολογικούς συντελεστές και φοροδιαφυγή, αν και πολλές εμπειρικές μελέτες διαψεύδουν αυτό το συμπέρασμα (Ανδρουλάκης, 1993). Η φοροδιαφυγή εννοείται από δραστηριότητες όπως αυτές του πρωτογενούς τομέα, η αυτοαπασχόληση και η ύπαρξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Συνεπώς, στις αναπτυγμένες χώρες η έκταση του φαινομένου είναι μικρότερη από ό,τι στις αναπτυσσόμενες χώρες (Γκουμπαντισάς, 2004).

Η αυστηρότητα των κυρώσεων και η πιθανότητα διαπίστωσης φοροδιαφυγής επιδρούν αρνητικά στο φαινόμενο, αν και σε τελική ανάλυση πρόκειται για αναποτελεσματικό μέτρο. Το μορφωτικό επίπεδο τόσο των φορολογουμένων όσο και των εργαζομένων στις εφορίες σχετίζεται αρνητικά με το φαινόμενο. Τα άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο έχουν πιο ανεπτυγμένη φορολογική συνείδηση με αποτέλεσμα χαμηλότερη τάση για φοροδιαφυγή. Τα άτομα που

ανήκουν σε υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις και απασχολούνται σε σταθερές θέσεις εργασίας είναι λιγότερο επιρρεπής στη φοροδιαφυγή. Παρόμοια είναι η επίδραση του βαθμού οργάνωσης των φορολογικών υπηρεσιών και της λογιστικής επιχειρήσεων (Κουράκης, 2007).

Η φοροδιαφυγή και όλα τα άλλα παρόμοια είδη φορολογικής παραβατικότητας, που περιγράφονται παραπάνω, εντάσσονται στη σφαίρα του οικονομικού ποινικού δικαίου, από «επαγγελματίες παραβάτες», αλλά και από «νομοταγείς» πολίτες είναι μια από τις πιο χαρακτηριστικές μορφές οικονομικής παραβατικότητας, που κάθε χρόνο παρουσιάζει θεαματική αύξηση, η οποία οφείλεται σε πολλούς λόγους, όπως το αίσθημα φορολογικής αδικίας και ανοργανωσιάς, η ασυνέπεια και η διαφθορά των ελεγκτικών και διοικητικών μηχανισμών (Καννελλόπουλος και άλλοι, 1995). Η συνεχώς μεταβαλλόμενη φορολογική νομοθεσία, η παροχή «επιβράβευσης» στους συστηματικούς φοροφυγάδες με επαναλαμβανόμενα μέτρα «αμνηστίας» (Ν. 3746/2009), το χαμηλό επίπεδο παρεχόμενων δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών (παιδεία, υγεία, υποδομές ανάπτυξης επιχειρήσεων κ.λπ.) και η δυσπιστία των πολιτών για την αποτελεσματική και δίκαιη διαχείριση του δημόσιου χρήματος συμβάλλουν στην ενθάρρυνση του αδιάστακτου φορολογούμενου και στη δημιουργία δυσφορίας και δυσαρέσκειας στον καλόπιστο φορολογούμενο και καλλιεργούν φορολογική παραβατικότητα.

Η φορολογική ανειλικρίνεια έχει πολύ δυσμενείς δημοσιονομικές συνέπειες (Βουγιούκας, 1986). Βασική συνέπεια της φορολογικής παραβατικότητας (φοροδιαφυγή με την ευρεία έννοια) είναι ότι το ελληνικό κράτος χάνει ένα μεγάλο μέρος του νόμιμου εισοδήματός της και έτσι εμπίπτει και στα δύο αδυναμία χρηματοδότησης και των προγραμματισμένων δαπανών της γενικά απουσία συστηματικής και αποτελεσματικής άσκησης οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Σημειωτέων επίσης ότι η εκτέλεση των δημοσίων εσόδων ρυθμίζεται κατά βάση από τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ν.δ. 356/1974), ο οποίος αποσκοπεί στην «είσπραξη των πάσης φύσεως δημοσίων εσόδων», τα οποία έχουν βεβαιωθεί και καθίστανται ληξιπρόθεσμα. Η σημασία των δημοσίων εσόδων είναι βασική προϋπόθεση του φορολογικού δικαίου, το οποίο περιλαμβάνει το δίκαιο της διοικητικής εκτέλεσης. Γενικά, η ενέργεια των κρατικών εσόδων αποτελεί το ένα μέρος της εκτέλεσης του δημόσιου προϋπολογισμού, ενώ το άλλο είναι η ενέργεια των δημόσιων δαπανών. Η κύρια πηγή δημοσίων εσόδων είναι η φορολογία, με συνέπεια να υποστηρίζεται ότι το σύγχρονο κράτος είναι φορολογικό κράτος, καθώς για την πραγματοποίηση των γενικών οικονομικών, κοινωνικών και ιστορικών του επιδιώξεων στηρίζεται στα φορολογικά

έσοδα (Ανδρουλάκης, 1993). Μια άλλη συνέπεια της δημοσιονομικής παραβατικότητας είναι ότι επιτυγχάνει την επίτευξη μη αποταμιευτικών στόχων, υπονομεύοντας έτσι τον ευρύτερο κυβερνητικό κοινωνικοοικονομικό σχεδιασμό. Επιπλέον, διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία της ιδιωτικής οικονομίας και η κοινωνική συνοχή.

Κι αυτό γιατί ευνοούνται οικονομικά οι φοροφυγάδες, εις βάρος των συνεπών και έντιμων φορολογουμένων, που επωμίζονται τελικά τα δημόσια βάρη, με αποτέλεσμα τεράστια κοινωνική αδικία και κατάλυση της αρχής της φορολογικής ισότητας (Βουγιούκας, 1986). Η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σχεδόν σε όλες τις χώρες, αλλά από χώρα σε χώρα οι φορολογούμενοι δεν δείχνουν παρόμοια τάση προς αυτήν. Ο βαθμός στον οποίο όμως θα πραγματοποιηθεί εξαρτάται από υποκειμενικούς και αντικειμενικούς παράγοντες.

Οι αιτίες παρουσιάζονται παρακάτω:

- *Μέσο μορφωτικό επίπεδο και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογούμενων :* Σε περιπτώσεις που το μορφωτικό αλλά και το πολιτιστικό επίπεδο ενός συγκεκριμένου πληθυσμού είναι χαμηλό, τότε οι φορολογούμενοι αγνοούν την πραγματικότητα καθώς τα έσοδα που εισπράττονται από την πληρωμή φόρων χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση του κόστους παραγωγής των δημοσίων αγαθών, τα οποία ανταποκρίνονται σε συλλογικές απαιτήσεις. Αυτό συμβαίνει κυρίως σε χώρες που είναι υπανάπτυκτες και χωρίς παράγωγα μέσα και στις οποίες ο διαχωρισμός μεταξύ των βασικών ατομικών και συλλογικών απαιτήσεων είναι πιο έντονος στην υποχρέωση των τελευταίων και έτσι η τάση προς το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι μεγαλύτερη (Καννελλόπουλος και άλλοι, 1995).
- *Το μορφωτικό και ηθικό επίπεδο των φοροτεχνικών οργάνων :* Σε περιπτώσεις όπου τα μέλη των υπηρεσιών που παρέχουν φορολογικές υπηρεσίες είναι επαρκώς μορφωμένα και ικανά, τότε μπορούν να διαμορφώσουν ένα φορολογικό σύστημα που θα περιορίσει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, οργανώνοντας τις υπηρεσίες αυτές με πιο ορθολογικό τρόπο, χρησιμοποιώντας καταλληλότερο μηχανολογικό εξοπλισμό, καθώς και πιο εξειδικευμένο προσωπικό (Ανδρουλάκης, 1993).
- *Οι οικονομικοί παράγοντες:* Περιλαμβάνουν το επίπεδο εισοδήματος, τις πηγές εισοδήματος, τον οριακό φορολογικό συντελεστή, το ποσό της ποινής και το ποσοστό επιθεώρησης κ.λπ. Τα άτομα με μεσαίο εισόδημα είναι πιο πρόθυμα να συμμορφωθούν με τον φορολογικό νόμο, γιατί ανησυχούν για την "φορολογική ποινή". Η πηγή εισοδήματος επηρεάζει επίσης τη

φοροδιαφυγή. Όταν το εργασιακό δυναμικό μιας χώρας, ασχολείται κυρίως με τη γεωργία, ενώ μικρότερο μέρος με το εμπόριο, τότε η είσπραξη φόρων αποτελεί δύσκολη υπόθεση. Οι φορολογούμενοι που ασχολούνται με τη γεωργία και οι ελεύθεροι επαγγελματίες ήταν πιο πιθανό να φοροδιαφύγουν, ενώ οι φορολογούμενοι των οποίων ο μισθός προέρχεται από τον δημόσιο τομέα καθώς οι τελευταίοι είχαν κίνητρο να δηλώσουν υψηλά κέρδη, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις ήταν πιο πρόθυμες για φοροδιαφυγή.

- *Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος* : Η μορφή και η αποταμιευτική αξία των επιμέρους φόρων, που συνθέτουν και το μέγεθος της φοροδιαφυγής. Επομένως, εάν το φορολογικό σύστημα τηρείται από άμεσους φόρους, τότε η τάση για φοροδιαφυγή και τα διάφορα είδη της είναι μεγαλύτερη καθώς οι ιδιωτικοί φορείς έχουν μεγαλύτερους λόγους να καλύπτουν το φορολογητέο υλικό και τα νοικοκυριά, δηλαδή ελεύθεροι επαγγελματίες κ.λπ., δηλώνουν μικρότερο ποσό εισόδημα από το πραγματικό, και οι εταιρείες που μεταφέρουν μέρος των κερδών τους σε λογαριασμούς αποσβέσεων, δαπάνες, έρευνα και ούτω καθεξής.
- *Ο τρόπος διαχείρισης του δημοσίου χρήματος* : Όσο πιο συνετή είναι η χρήση των φορολογικών εσόδων από κρατικούς φορείς, τόσο πιο αδύναμη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πίστη των ιδιωτικών παραγόντων στην ικανότητα του κράτους να ικανοποιήσει τις συλλογικές ανάγκες αυξάνεται. Αντίθετα, η σπατάλη δημοσίου χρήματος διαβρώνει τη φορολογική συνείδηση και την αντίληψη των ιδιωτικών φορέων, καθώς η φορολογική τους θυσία δεν λογίζεται από το κράτος.

2.4. Η παραοικονομία και διαφθορά

Η σκοτεινή πλευρά της οικονομίας δεν έχει ούτε έναν κοινά αποδεκτό ορισμό, ούτε ένα κοινώς χρησιμοποιούμενο όνομα, χρησιμοποιώντας αντ' αυτού μια πληθώρα ονομασιών όπως το μαύρο. Η σύγχυση σχετικά με την ίδια τη φύση της παραοικονομίας είναι προφανής. Για ορισμένους είναι επίσης προφανές ότι δεν υπάρχει μια ενιαία παραοικονομία αλλά πολλές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από το συγκεκριμένο θεσμικό σύνολο κανόνων που παρακάμπτονται και η μέτρηση για τη μέτρηση των διαστάσεων κάθε υπόγειας δραστηριότητας είναι το συνολικό εισόδημα που δημιουργείται από τη δραστηριότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, η φοροδιαφυγή, που συνδέεται με νόμιμες δραστηριότητες, στην παραοικονομία είναι από μόνη της παράνομη και υπόκειται σε ποινική τιμωρία. Επιπλέον, τα ζητήματα ξεπλύματος χρήματος προσφέρουν μια διάκριση με βάση τη «δημόσια αποδοχή»: επένδυση φοροδιαφυγής προέρχεται από νόμιμες δραστηριότητες τείνουν να μην θεωρούνται ως ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, καθώς τα έσοδα δεν σχετίζονται με «εγκληματικές» δραστηριότητες. Πράγματι ο παράνομος τομέας της παραοικονομίας περιλαμβάνει αγαθά και υπηρεσίες και γενικά παράνομες δραστηριότητες όπως η διανομή ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο και εμπορία λαθραίων αγαθών, πορνεία και μη εξουσιοδοτημένα τυχερά παιχνίδια.

Σε αντίθεση, οι νόμιμες δραστηριότητες στη παραοικονομία περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται επίσης στη νόμιμη («υπέργεια») οικονομία, όπως η επισκευή σπιτιού και ανακαίνιση, ψυχαγωγία, κηπουρική, φύλαξη παιδιών, ιδιωτική διδασκαλία κ.λπ. Νόμιμη ή παράνομη, η παραοικονομία περιλαμβάνει υπό αυτή την έννοια μόνο δραστηριότητες που προσθέτουν στο συνολικό επίπεδο ικανοποίησης των καταναλωτών και αντιπροσωπεύει μια σχέση αγοραστή-πωλητή, αποκλείοντας έτσι εγκληματικές δραστηριότητες όπως κλοπή, πλαστογραφία, ληστεία, απάτη και εκβιασμός.

Η παραοικονομία έχει πολλές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Η ύπαρξη μιας σημαντικής κρυφής συνιστώσας στη συνολική πραγματική οικονομική δραστηριότητα όχι μόνο επηρεάζει την αξιοπιστία των επίσημων στοιχείων και των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών δεικτών που βασίζονται σε αυτά τα δεδομένα, αλλά επηρεάζει επίσης όλους σχεδόν τους κύριους

στόχους της οικονομικής πολιτικής. Σε ό,τι αφορά τη δημοσιονομική πολιτική, η μεγάλη παραοικονομία μειώνει δραματικά τα δημόσια έσοδα (κυρίως άμεσους και έμμεσους φόρους) και αυξάνει τις δημόσιες δαπάνες (κυρίως κοινωνικές μεταβιβάσεις και πληρωμές τόκων) αυξάνοντας το δημόσιο έλλειμμα και χρέος. Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα που αντιμετωπίζει προβλήματα βιωσιμότητας χρέους και όπου η δημοσιονομική προσαρμογή αναγνωρίζεται γενικά ως πρωταρχικός της στόχος, το παραπάνω ζήτημα καθιστά επιτακτική την ανάγκη λήψης μέτρων πολιτικής για τη μείωση των εκτός αγοράς δραστηριοτήτων στην οικονομία.

Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του φορολογικού συστήματος είναι ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στον περιορισμό της παραοικονομίας σε μια χώρα. Η καταστολή, αλλά ακόμα πιο σημαντικό η αποτροπή φορολογικών παραβάσεων, είναι ο βασικός παράγοντας στην προσπάθεια μείωσης του μεγέθους της κρυφής οικονομίας. Σε ό,τι αφορά την πρόληψη, αυτό θα μπορούσε να επιδιωχθεί μέσω πολιτικών όπως ο εξορθολογισμός της φορολογικής επιβάρυνσης, ώστε να υπάρχει «οριζόντια» και «κάθετη» φορολογική δικαιοσύνη και η φορολογική επιβάρυνση να αντιστοιχεί στην πραγματική κατάσταση στην οικονομία. Άλλες σχετικές πολιτικές περιλαμβάνουν τη βελτίωση της διαφάνειας του φορολογικού συστήματος και τον συστηματικό έλεγχο και διασταύρωση των στοιχείων που παρέχουν οι φορολογούμενοι. Όσον αφορά την καταστολή, είναι πολύ σημαντικό οι κυρώσεις να επιβάλλονται με αποτελεσματικό τρόπο που να τις καθιστά αξιόπιστες και εφαρμόσιμες, προωθώντας την έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης. Μέσω αυτών των πολιτικών θα βελτιωθεί και η φορολογική ηθική, συμβάλλοντας έτσι στον περιορισμό της κρυφής οικονομίας μακροπρόθεσμα.

Το φαινόμενο της διαφθοράς μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Ωστόσο, επειδή δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός για την διαφθορά, σύμφωνα με τον Hernandez-Vargas (2009), δεν υπάρχει ούτε καθολική έγκυρη τυπολογία για το συγκεκριμένο φαινόμενο. Αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με την ανάπτυξη πολλαπλών ταξινομήσεων της διαφθοράς. Πιο συγκεκριμένα, ο Weber (1964) ανέπτυξε μια τυπολογία της διαφθοράς βάσει των υποκειμενικών προθέσεων που έχουν ή αναμένουν να έχουν τα άτομα, όπως είναι η απόκτηση δύναμης και επιρροής, η οικονομική και επιχειρηματική επιτυχία, ο αυτό-εμπλουτισμός, τα κοινωνικά κίνητρα, ο ομορτισμός κ.λπ. Μάλιστα, ο Weber (1964) υπέθεσε ότι η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο με κέντρο του το κράτος αντανakλώντας τη δυσλειτουργία ενός γραφειοκρατικού συστήματος που

ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες και το δημόσιο συμφέρον της κοινωνίας και αντικατοπτρίζεται σε ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Διαφάνεια , οι μορφές διαφθοράς ποικίλλουν: περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό, το νεποτισμό, την υπεξαίρεση χρημάτων, την δωροληψία και την κατάχρηση.

➤ **ΔΩΡΟΔΟΚΙΑ**

Χρειάζονται δύο άτομα για να προσφέρουν και να δέχονται δωροδοκίες. Σε ορισμένες χώρες η κουλτούρα της δωροδοκίας επεκτείνεται σε κάθε πτυχή της δημόσιας ζωής, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη τη λειτουργία των επιχειρήσεων χωρίς δωροδοκία, η οποία φαινομενικά εμφανίζεται ως φιλοδωρήματα. Μπορεί να ζητηθεί δωροδοκία από έναν ανώτερο υπάλληλο για να κάνει κάτι που έχει ήδη πληρωθεί(Hernandez-Vargas ,2009).

➤ **ΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΣ**

Η δωροδοκία είναι η κατάχρηση γραφείου με σκοπό το κέρδος. Ενώ το «φιλοδώρημα» βασίζεται σε προφάσεις που καταλήγουν σε προσωπικό όφελος, το οποίο με τη σειρά του είναι δύσκολο να αποδειχθεί άδικο κέρδος, η χρηματοδότηση καθορίζει ότι το στέλεχος αποκτά κάποια καλή αξία στην πορεία της εργασίας του(Hernandez-Vargas ,2009).

➤ **ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΗΣΤΕΙΑ**

Ενώ απαιτούνται δωροδοκίες για να γίνει κάτι, απαιτούνται δωροδοκίες από διεφθαρμένους αξιωματούχους, οι οποίοι διαφορετικά απειλούν να χρησιμοποιήσουν παράνομα την κρατική εξουσία για να προκαλέσουν ζημιά. Αυτό είναι παρόμοιο και νομικά ισοδυναμεί με εκβιασμό από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος(Hernandez-Vargas ,2009).

➤ **ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΠΕΛΑΤΩΝ**

Η προτίμηση των πελατών αναφέρεται σε αυτούς που υποστηρίζονται, για παράδειγμα σε κρατική απασχόληση. Αυτό μπορεί να είναι θεμιτό, για παράδειγμα όταν μια νεοεκλεγείσα κυβέρνηση αλλάζει ανώτατα στελέχη της διοίκησης προκειμένου να εφαρμόσει την πολιτική της πιο αποτελεσματικά. Αλλά αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως

διαφθορά, εάν προηγουμένως επιλεγούν ανίκανοι άνθρωποι πιο ικανοί ως πληρωμή για την υποστήριξη του καθεστώτος(Hernandez-Vargas ,2009).

➤ **ΝΕΠΟΤΙΣΜΟΣ**

Το να ευνοείς συγγενείς (νεποτισμός) ή προσωπικούς φίλους, εις βάρος των άλλων, είναι διαφθορά. Αυτό μπορεί να συνδυαστεί με δωροδοκία, για παράδειγμα όταν μια επιχείρηση απαιτεί την πρόσληψη συγγενούς, ο οποίος δεν ειδικεύεται πουθενά και δεν είναι χρήσιμος, με αποτέλεσμα η πρόσληψη να έχει αντίκτυπο στην επιχείρηση, αλλά παρόλα αυτά προσλαμβάνεται (Hernandez-Vargas ,2009).

➤ **ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΙΑ**

Η πλαστογραφία είναι η ολική κλοπή καταπιστευματικών κεφαλαίων. Γενικά, η διαφθορά μπορεί να διευκολύνει την εγκληματική επιχειρηματικότητα, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρήματος και η διακίνηση, όχι μόνο σε κυβερνητικούς αξιωματούχους, αλλά και σε οργανισμούς που διαπράττουν εγκλήματα(Hernandez-Vargas ,2009).

Το θέμα της έκτασης της άτυπης οικονομίας, της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς είναι πρόσφατο, λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας, συνεχώς στην επικαιρότητα και υπάρχει διάχυτη η εντύπωση ότι πρόκειται για ιδιαίτερα διαδεδομένα φαινόμενα (Bergeretal., 2014). . Δεν παρατηρείται μόνο στη χώρα μας αλλά υπάρχει σε όλο τον κόσμο και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω των δυσμενών επιπτώσεών τους στην οικονομία και στην κατανομή των βαρών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι παρά την έκταση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες που να αποδεικνύουν το μέγεθος και την εξέλιξή τους στην Ελλάδα.

Τέλος, σύμφωνα με τον Τάτσο (2001), το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ-28 για το 2013. Πιο συγκεκριμένα, το 24% του ΑΕΠ είναι η άτυπη οικονομία στην Ελλάδα για 2013 σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, σε αντίθεση με τις χώρες του πυρήνα της Ευρωζώνης που έχουν περιορίσει την παραοικονομία σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Κεφάλαιο 3º:Μεθοδολογία Έρευνας

3.1 Ανάλυση

Η έρευνα έγινε σε συγκεκριμένο δείγμα ατόμων, πιο συγκεκριμένα σε εφοριακούς, επιχειρηματίες και λογιστές, του νομού Χανίων, ανεξαρτήτου φύλου και ηλικίας από 18 έως 65 χρονών, όλων των μορφωτικών επιπέδων. Ημεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι η Αναλυτική Ιεραρχική Προσέγγιση AHP (Analytik Hierarchy Process). Στη συνέχεια αναλύθηκαν μέθοδοι των σχετικών συχνοτήτων σε 5 κριτήρια και 19 υποκριτήρια. :

1)Έλλειψη παιδείας

- 1.1 Επιχειρηματική ηθική
- 1.2 Φορολογική συνείδηση
- 1.3 Μορφωτικό επίπεδο
- 1.4 Κουλτούρα φορολογούμενων

2) Πολυπλοκότητα νομοθεσίας

- 2.1 Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογή τους
- 2.2 «Παράθυρα σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές»
- 2.3 Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων
- 2.4 Γραφειοκρατία

3) Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημόσιων εσόδων

- 3.1 Σπατάλη δημόσιου χρήματος
- 3.2 Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)
- 3.3 Κακή διαχείριση
- 3.4 Μη απολογισμός διαχείρισης

4) Ατιμωρησία

- 4.1 Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής
- 4.2 Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)
- 4.3 Παραγραφή. Φορολογική «αμνηστία»

5) Υπερβολική φορολόγηση

- 5.1 Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης

- 5.2 Τεκμήριο Φορολόγησης
- 5.3 Επιπλέον των τακτικών φόροι. Περαιώση
- 5.4 Άδικοι φορολογική κλίμακα

3.2 Δείγμα

Το μέγεθος του δείγματος ήταν ανάμεσα σε 150 άτομα που ήταν εφοριακοί, επιχειρηματίες, και λογιστές ανεξαρτήτου φύλου, δηλ. άνδρες και γυναίκες και ηλικία από 18 έως 65 ετών. Η ανταπόκριση που υπήρξε ήταν 12 γυναίκες εφοριακοί και 22 άνδρες, 5 γυναίκες επιχειρηματίες και 30 άνδρες και 18 γυναίκες λογίστριες και 15 άνδρες λογιστές, σύνολο 102 άτομα, δηλαδή 35 γυναίκες και 67 άνδρες.

3.3 Πληθυσμός

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν στους κατοίκους του νομού Χανίων. Σχεδόν 102 άτομα από αυτούς, οι οποίοι είναι λογιστές, εφοριακοί, ή επιχειρηματίες δέχτηκαν να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο, οπότε και τα αποτελέσματα μοιράστηκαν σχεδόν ισόποσα, όπου έχουμε 34 σχεδόν απαντήσεις από τον κάθε ομάδα.

3.4 Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο μας δόθηκε έτοιμο από τον Επιβλέποντα Καθηγητή μας κ. Μιχάλη Διακομιχάλη. Η παρακάτω έρευνα έχει ως σκοπό την ανάλυση των αιτιών φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής για τις τρεις ομάδες, των εφοριακών, των επιχειρηματιών και των λογιστών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίων όπου απαντήθηκαν από τις τρεις εμπλεκόμενες ομάδες. Η έρευνα διεξήχθη στον νομό Χανίων όπως αναφέρεται και παρά πάνω και η διάρκειά της ήταν από 01/04/2022 έως 31/05/2022.

Κεφάλαιο 4^ο.Αποτελέσματα Έρευνας

Μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, μπορέσαμε να κατανοήσουμε τη σειρά σημαντικότητας που αποδίδουν στα 5 κριτήρια και στα σχετικά υποκριτήρια οι Εφοριακοί, οι Επιχειρηματίες και οι Λογιστές. Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν αναλυτικά η ιεράρχηση που δίνουν στα κριτήρια και στα υποκριτήρια οι υπό εξέταση ομάδες.

4.1 Ανάλυση σημαντικότητας των 5 κριτηρίων

Στην παρούσα ενότητα θα δούμε την ιεράρχηση που δίνουν στα 5 κριτήρια οι τρεις ομάδες που εξετάσαμε, δηλαδή οι Εφοριακοί, οι Επιχειρηματίες και οι Λογιστές.

Εφοριακοί

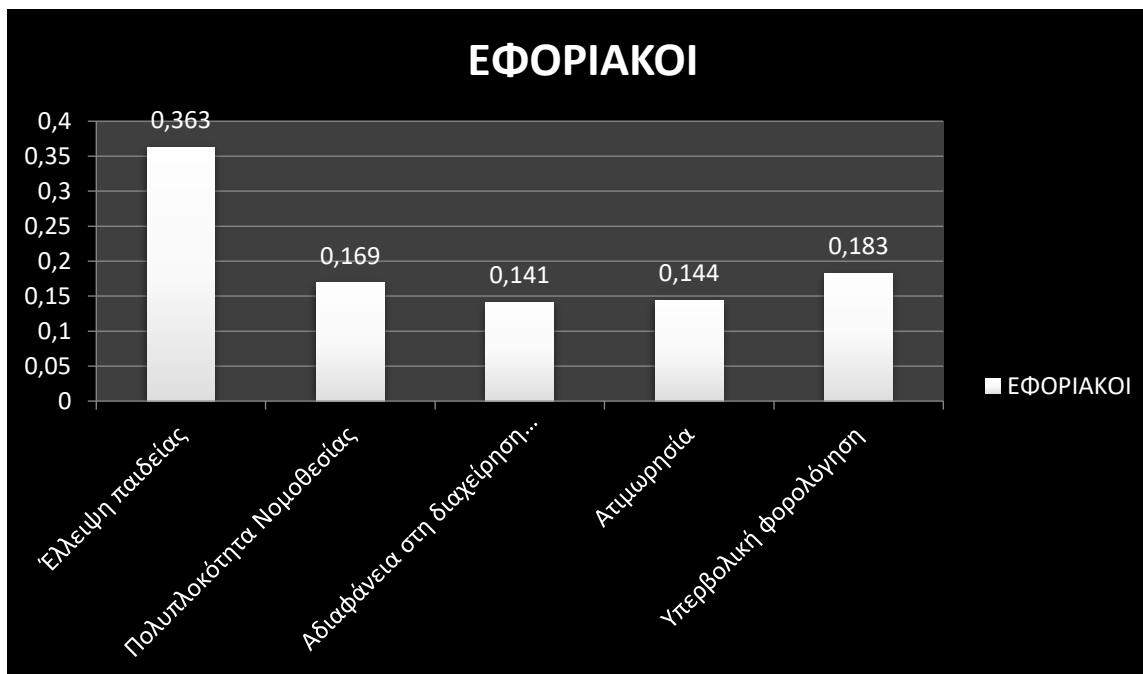
Όσον αφορά τους ερωτηθέντα εφοριακούς του Νομού Χανίων, απάντησαν οι 34 από τους 65, οι οποίοι εργάζονται στην Δ.Ο.Υ. ΧΑΝΙΩΝ. Το σημαντικότερο κριτήριο είναι η «Έλλειψη Παιδείας» με 0,363 local. Στην δεύτερη θέση βρίσκεται το κριτήριο «Υπερβολική Φορολόγηση» με 0,183 local, στην τρίτη θέση βρίσκεται το κριτήριο «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» με 0,169 local, στην τέταρτη θέση βρίσκεται η «Ατιμωρησία» με 0,144 local ενώ στην πέμπτη θέση βρίσκεται με μικρή διαφορά η «Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημόσιων Εσόδων» με 0,141 local.

Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.							
Η άποψη των Εφοριακών του νομού Χανίων							
						<i>Local</i>	<i>Global</i>
Έλλειψη παιδείας						0,363	0,363
	Επιχειρηματική ηθική					0,139	0,050
	Φορολογική συνείδηση					0,177	0,064
	Μορφωτικό επίπεδο					0,365	0,133
	Κουλτούρα φορολογούμενων					0,319	0,116
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,169	0,169
	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους					0,132	0,022
	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές					0,303	0,051
	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων					0,103	0,018
	Γραφειοκρατία					0,462	0,078
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,141	0,141
	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος					0,252	0,036
	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζω»)					0,353	0,050
	Κακή διαχείριση					0,194	0,027
	Μη Απολογισμός διαχείρισης					0,201	0,028
Ατιμωρησία						0,144	0,144
	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής					0,375	0,054
	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)					0,349	0,050
	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»					0,276	0,040
Υπερβολική φορολόγηση						0,183	0,183
	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης					0,232	0,042
	Τεκμήρια φορολόγησης					0,160	0,029
	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση					0,239	0,043
	Άδικη Φορολογική κλίμακα					0,369	0,069

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ				
<i>Έλλειψη παιδείας</i>				0,363
<i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i>				0,169
<i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i>				0,141
<i>Ατιμωρησία</i>				0,144
<i>Υπερβολική φορολόγηση</i>				0,183

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ				
	Επιχειρηματική ηθική			0,050
	Φορολογική συνείδηση			0,064
	Μορφωτικό επίπεδο			0,133
	Κουλτούρα φορολογούμενων			0,116
	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,022
	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,051

	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,018
	Γραφειοκρατία			0,078
	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,036
	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζω»)			0,050
	Κακή διαχείριση			0,027
	Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,028
	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,054
	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,050
	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,040
	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,042
	Τεκμήρια φορολόγησης			0,029
	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,043
	Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,069

Διάγραμμα 1: Ιεράρχηση των 5 κριτηρίων - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

Από τους 17.000 εγγεγραμμένους επιχειρηματίες του Επιμελητηρίου Χανίων απάντησαν οι 34 με τα ακόλουθα αποτελέσματα:

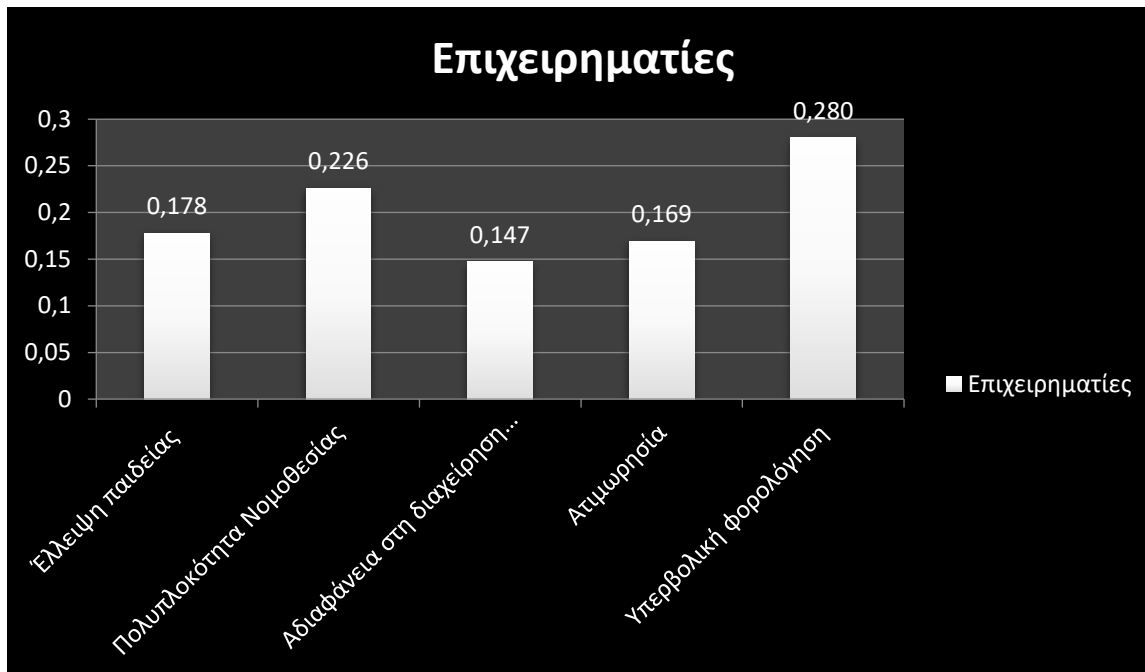
Στην πρώτη θέση βρίσκεται η «Υπερβολική Φορολόγηση» με 0,280 local, ακολουθεί η «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» με 0,226 local, στην τρίτη θέση βρίσκεται η «Ελλειψη Παιδείας» με 0,178 local. Στην τέταρτη θέση βρίσκεται η «Ατιμωρησία» με 0,169 local και στην Πέμπτη θέση βρίσκεται η «Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημόσιων Εσόδων» με 0,147 local.

Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.						<i>Local</i>	<i>Global</i>
Η άποψη των Επιχειρηματιών του νομού Χανίων							
Έλλειψη παιδείας						0,178	0,178
	Επιχειρηματική ηθική					0,321	0,057
	Φορολογική συνείδηση					0,202	0,036
	Μορφωτικό επίπεδο					0,186	0,033
	Κουλτούρα φορολογούμενων					0,291	0,052
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,226	0,226
	Συνχές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους					0,223	0,051
	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές					0,240	0,054
	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων					0,240	0,054
	Γραφειοκρατία					0,297	0,067
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,147	0,147
	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος					0,331	0,049
	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)					0,250	0,037
	Κακή διαχείριση					0,202	0,029
	Μη Απολογισμός διαχείρισης					0,217	0,032
Ατιμωρησία						0,169	0,169
	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής					0,349	0,059
	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)					0,351	0,059
	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»					0,300	0,051
Υπερβολική φορολόγηση						0,280	0,280
	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης					0,261	0,073
	Τεκμήρια φορολόγησης					0,161	0,045
	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση					0,209	0,059
	Άδικη Φορολογική κλίμακα					0,369	0,103

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ				
<i>Έλλειψη παιδείας</i>				0,178
<i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i>				0,226
<i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i>				0,147
<i>Ατιμωρησία</i>				0,169
<i>Υπερβολική φορολόγηση</i>				0,280

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ				
	Επιχειρηματική ηθική			0,057
	Φορολογική συνείδηση			0,036
	Μορφωτικό επίπεδο			0,033
	Κουλτούρα φορολογούμενων			0,052
	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,051
	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,054

	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,054
	Γραφειοκρατία			0,067
	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,049
	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,037
	Κακή διαχείριση			0,029
	Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,032
	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,059
	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,059
	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,051
	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,073
	Τεκμήρια φορολόγησης			0,045
	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,059
	Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,103

Διάγραμμα 2: Ιεράρχηση των 5 κριτηρίων - Επιχειρηματίες

Λογιστές

Από τους 1.000 λογιστές περίπου που είναι εγγεγραμμένοι στο επιμελητήριο Χανίων, απάντησαν οι 34. Στην πρώτη θέση έχουν την «Έλλειψη Παιδείας» με 0,378 local, στην δεύτερη θέση ακολουθεί η «Υπερβολική Φορολόγηση» με 0,234 local. Στην τρίτη θέση βρίσκεται η «Ατιμωρησία» με 0,179 local, στην τέταρτη θέση βρίσκεται η «Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημόσιων Εσόδων» με 0,113 local, τέλος στην πέμπτη θέση με σημαντική διαφορά βρίσκεται η «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» με 0,096 local.

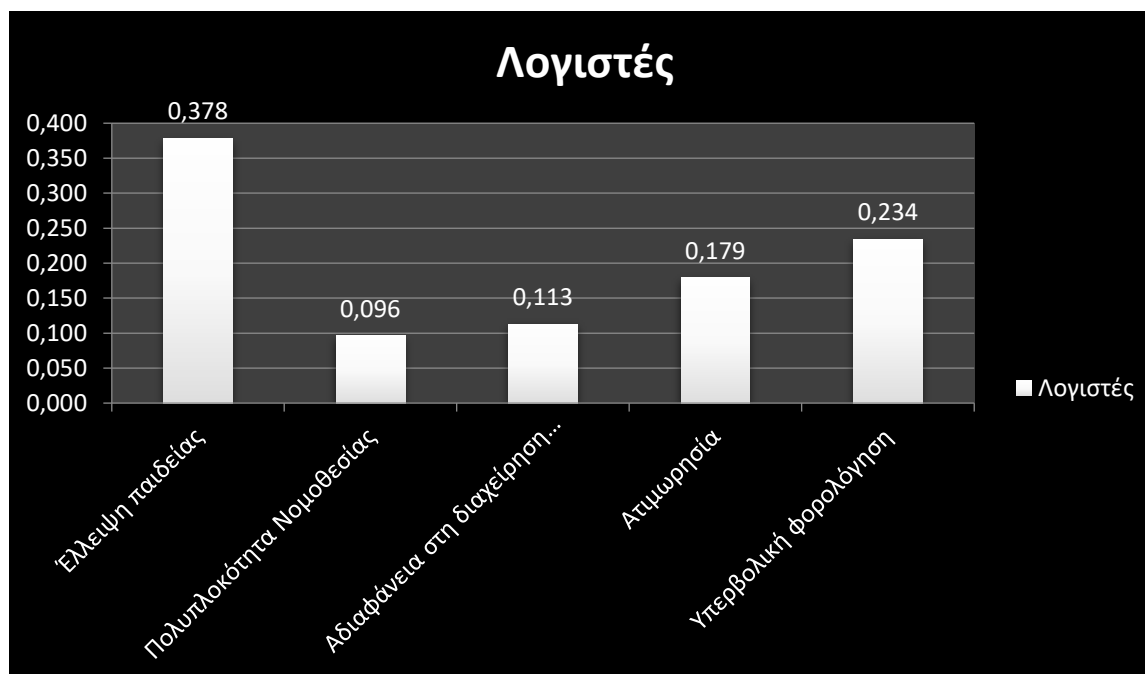
Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.							
Η άποψη των Λογιστών του νομού Χανίων							
						<i>Local</i>	<i>Global</i>
<i>Έλλειψη παιδείας</i>						0,378	0,378
	Επιχειρηματική ηθική					0,183	0,069
	Φορολογική συνείδηση					0,138	0,052
	Μορφωτικό επίπεδο					0,397	0,150
	Κουλτούρα φορολογούμενων					0,282	0,107
<i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i>						0,096	0,096
	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους					0,162	0,016
	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές					0,303	0,029
	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων					0,171	0,016
	Γραφειοκρατία					0,364	0,035
<i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i>						0,113	0,113
	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος					0,244	0,028
	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζω»)					0,363	0,041
	Κακή διαχείριση					0,188	0,021
	Μη Απολογισμός διαχείρισης					0,205	0,023
<i>Ατιμωρησία</i>						0,179	0,179
	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής					0,511	0,092
	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)					0,281	0,050
	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»					0,208	0,037
<i>Υπερβολική φορολόγηση</i>						0,234	0,234
	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης					0,307	0,072
	Τεκμήρια φορολόγησης					0,141	0,033
	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση					0,179	0,042
	Άδικη Φορολογική κλίμακα					0,373	0,087

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
<i>Έλλειψη παιδείας</i>						0,378
<i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i>						0,096
<i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i>						0,113
<i>Ατιμωρησία</i>						0,179
<i>Υπερβολική φορολόγηση</i>						0,234

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ

Επιχειρηματική ηθική			0,069
Φορολογική συνείδηση			0,052
Μορφωτικό επίπεδο			0,150
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,107
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,016
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,029

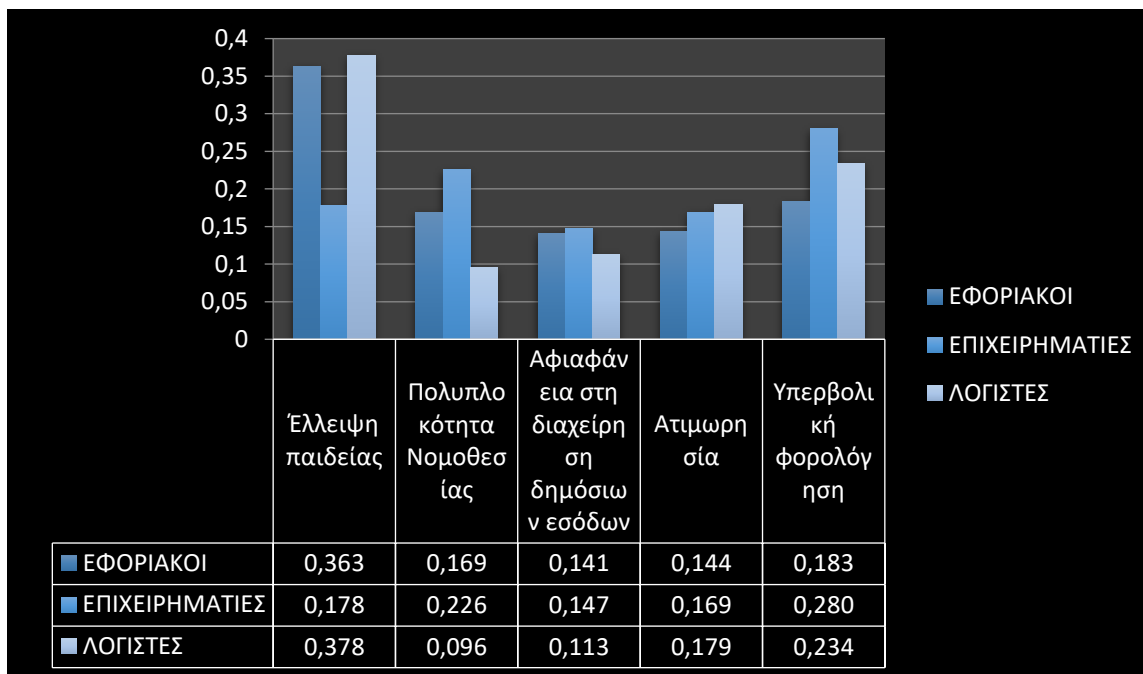
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,016
Γραφειοκρατία			0,035
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,028
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,041
Κακή διαχείριση			0,021
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,023
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,092
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,050
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,037
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,072
Τεκμήρια φορολόγησης			0,033
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,042
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,087

Διάγραμμα 3: Ιεράρχηση των 5 κριτηρίων - Λογιστές

4.1.1 Σύγκριση των 5 κριτηρίων μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Στο διάγραμμα 4 βλέπουμε ότι στην πρώτη θέση βρίσκεται η «Ελλειψη Παιδείας» κατά την άποψη των εφοριακών και των λογιστών, ενώ για τους επιχειρηματίες στην πρώτη θέση βρίσκεται η «Υπερβολική Φορολόγηση». Στην δεύτερη θέση, κατά την άποψη των εφοριακών και των λογιστών βρίσκεται η «Υπερβολική Φορολόγηση», ενώ κατά την άποψη των επιχειρηματιών είναι η «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας». Στην τρίτη θέση κατά την άποψη των εφοριακών είναι η «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας», κατά την άποψη των λογιστών είναι η «Ατιμωρησία» και κατά την άποψη των επιχειρηματιών είναι η «Ελλειψη Παιδείας». Στην τέταρτη θέση κατά την άποψη των εφοριακών και των επιχειρηματιών, βρίσκεται η «Ατιμωρησία», ενώ για τους λογιστές είναι η «Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημόσιων Εσόδων». Στην πέμπτη θέση λοιπόν για τους εφοριακούς και τους επιχειρηματίες είναι η «Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημόσιων Εσόδων», ενώ για τους λογιστές είναι η «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας».

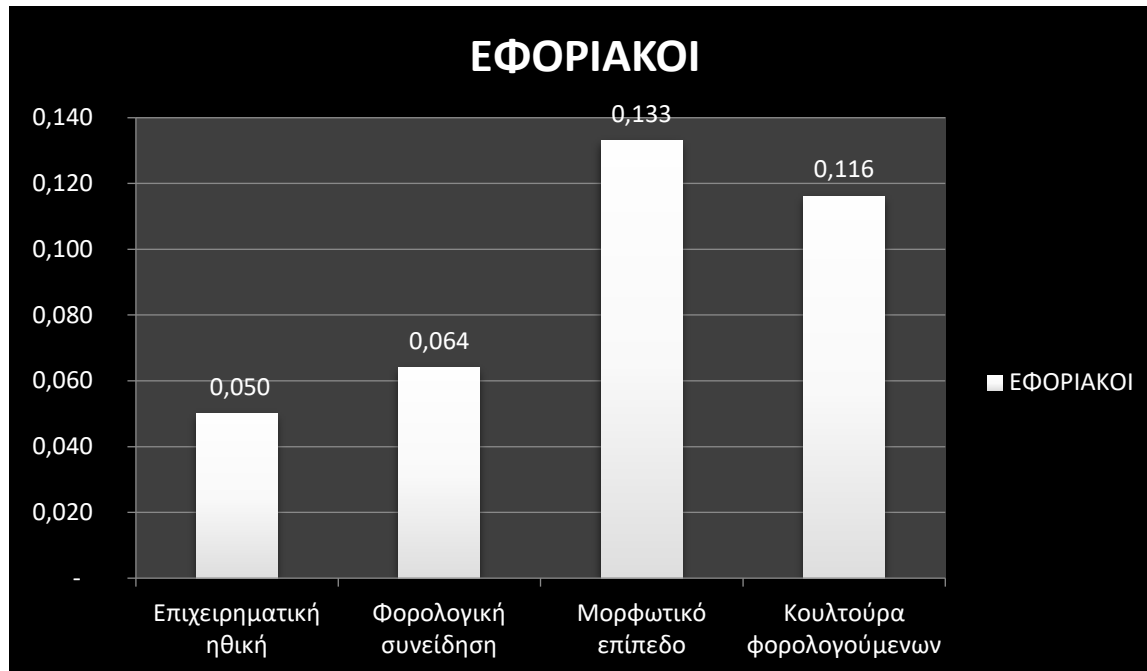
Διάγραμμα 4: Σύγκριση των 5 κριτηρίων μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

4.2 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας»

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα υποκριτήρια του κριτηρίου «Έλλειψη παιδείας» αναλυτικά για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Εφοριακοί

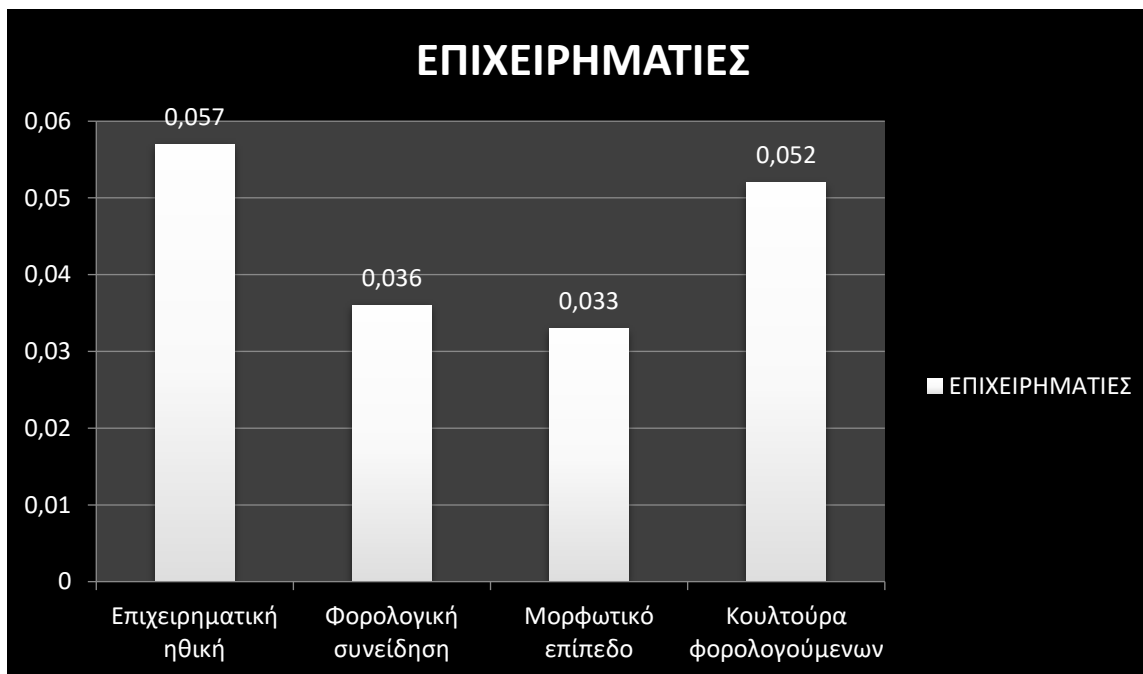
Στην πρώτη θέση στα υποκριτήρια της «Έλλειψης Παιδείας» για τους εφοριακούς κατατάσσεται το «Μορφωτικό Επίπεδο» με 0,133 global, στην δεύτερη θέση βρίσκεται η «Κουλτούρα Φορολογούμενων» με 0,116 global, στην τρίτη θέση βρίσκεται η «Φορολογική Συνείδηση» με 0,064 global, στην τέταρτη και τελευταία θέση βρίσκεται η «Επιχειρηματική Ηθική» με 0,050 global.

Διάγραμμα 5: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

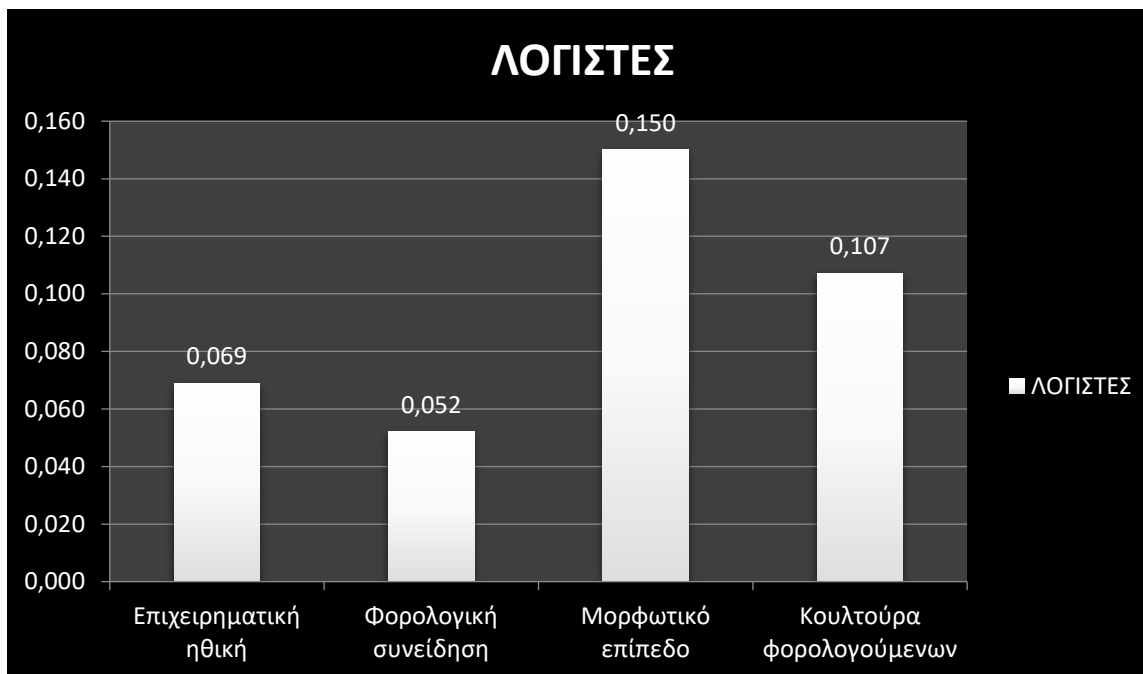
Στην πρώτη θέση στα υποκριτήρια της «Έλλειψης Παιδείας» για τους επιχειρηματίες βρίσκεται η «Επιχειρηματική Ηθική» με 0,057 global, στην δεύτερη θέση βρίσκεται η «Κουλτούρα Φορολογούμενων» με 0,052 global, στην τρίτη θέση βρίσκεται η «Φορολογική Συνείδηση» με 0,036 και στην τέταρτη θέση είναι το «Μορφωτικό Επίπεδο» με 0,033 global.

Διάγραμμα 6: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» - Επιχειρηματίες»

Λογιστές

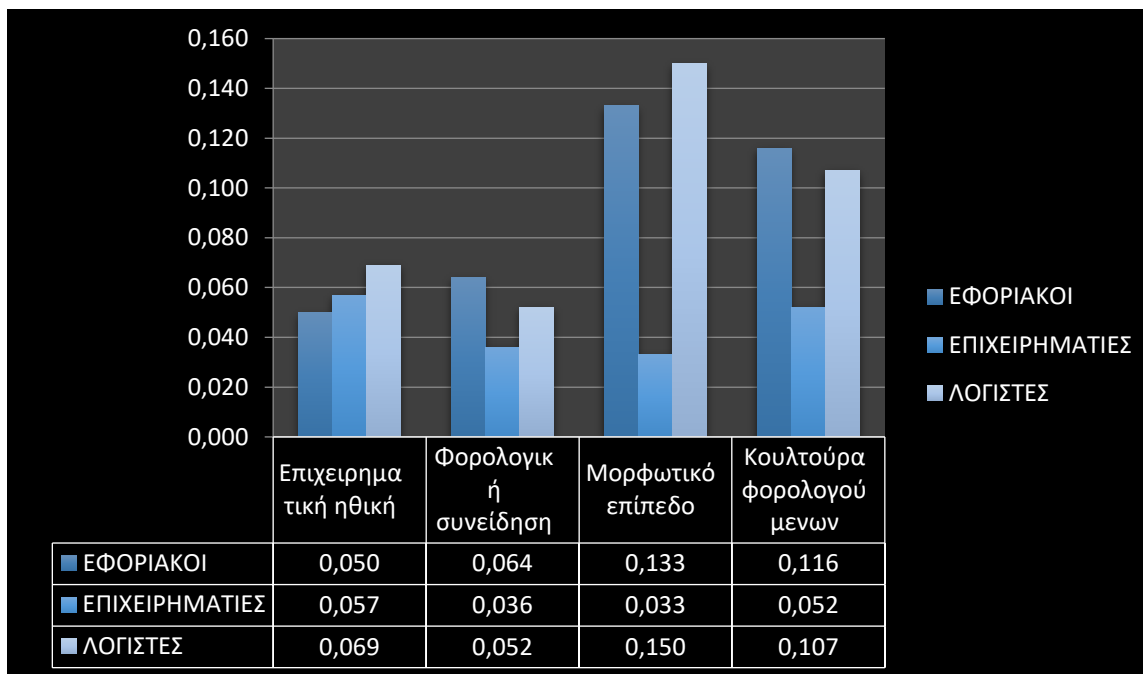
Στην πρώτη θέση στα υποκριτήρια ης «Έλλειψης Παιδείας» για τους λογιστές είναι το «Μορφωτικό Επίπεδο» με 0,150 global, στην δεύτερη θέση ακολουθεί η «Κουλτούρα Φορολογούμενων» με 0,107 global, στην τρίτη θέση είναι η «Επιχειρηματική Ηθική» με 0,069 global και στη τέταρτη θέση ακολουθεί η «Φορολογική Συνείδηση» με 0,052 global.

Διάγραμμα 7: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» - Λογιστές»

4.2.2 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα 8, η κατάταξη που έδωσαν στα υποκριτήρια του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» όπως φαίνεται στις δυο κατηγορίες, δηλαδή των εφοριακών και των λογιστών είναι το «Μορφωτικό Επίπεδο» ενώ για τους επιχειρηματίες είναι η «Επιχειρηματική Ηθική». Στη δεύτερη θέση και για τις τρεις κατηγορίες (εφοριακών, επιχειρηματιών και λογιστών) είναι η «Κουλτούρα Φορολογούμενων». Στην τρίτη θέση για τους εφοριακούς και επιχειρηματίες είναι η «Φορολογική Συνείδηση» ενώ για τους λογιστές η «Επιχειρηματική Ηθική». Στην τέταρτη θέση λοιπόν για τους εφοριακούς είναι η «Επιχειρηματική Ηθική» για τους επιχειρηματίες το «Μορφωτικό Επίπεδο» και για τους λογιστές η «Φορολογική Συνείδηση».

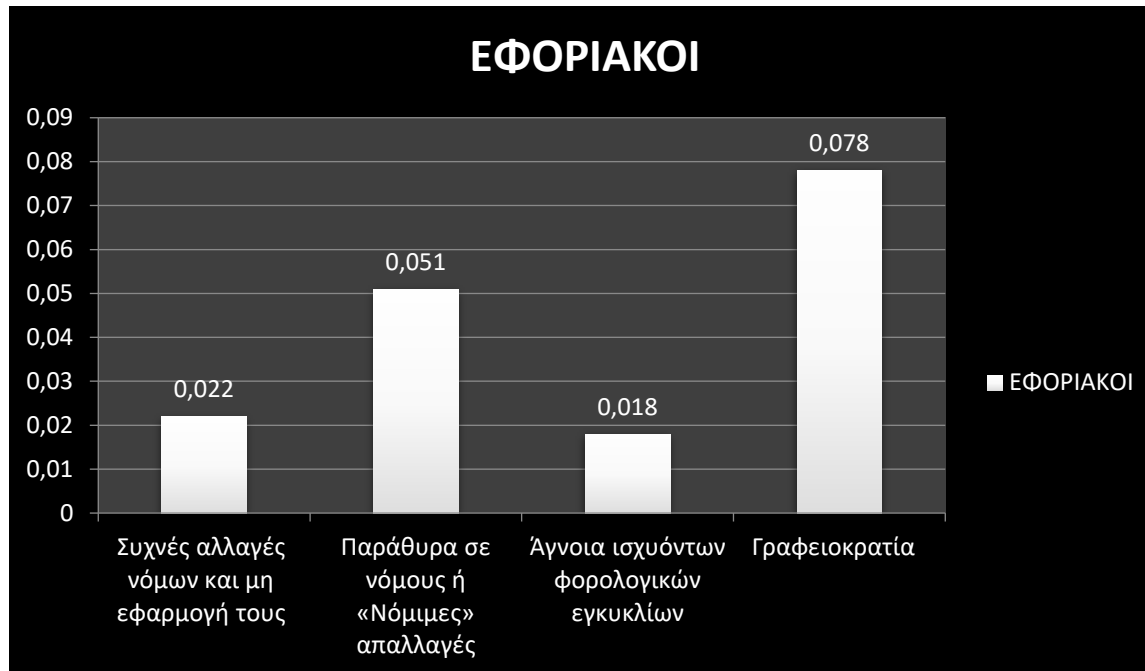
Διάγραμμα 8: Σύγκριση υποκριτηρίων του κριτηρίου «Έλλειψη Παιδείας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

4.3 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας»

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα υποκριτήρια του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» αναλυτικά για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Εφοριακοί

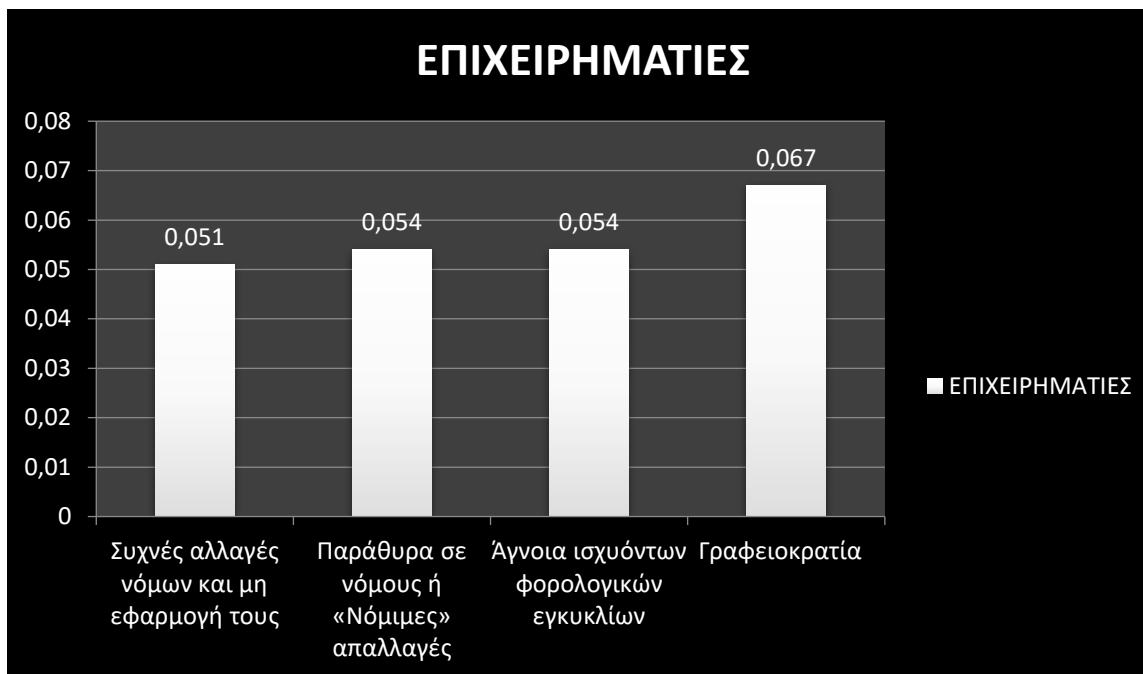
Οι εφοριακοί θεωρούν το πιο σημαντικό υποκριτήριο την «Γραφειοκρατία» με 0,078 global, ακολουθεί «Παράθυρα σε Νόμους ή Νόμιμες Απαλλαγές» 0,051 global. Το αμέσως επόμενο κριτήριο είναι οι «Συχνές Αλλαγές Νόμων και μη Εφαρμογή τους» με 0,022 global και τέλος, η «Άγνοια ισχυόντων Φορολογικών Εγκυκλίων» με 0,018 global.

Διάγραμμα 9: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

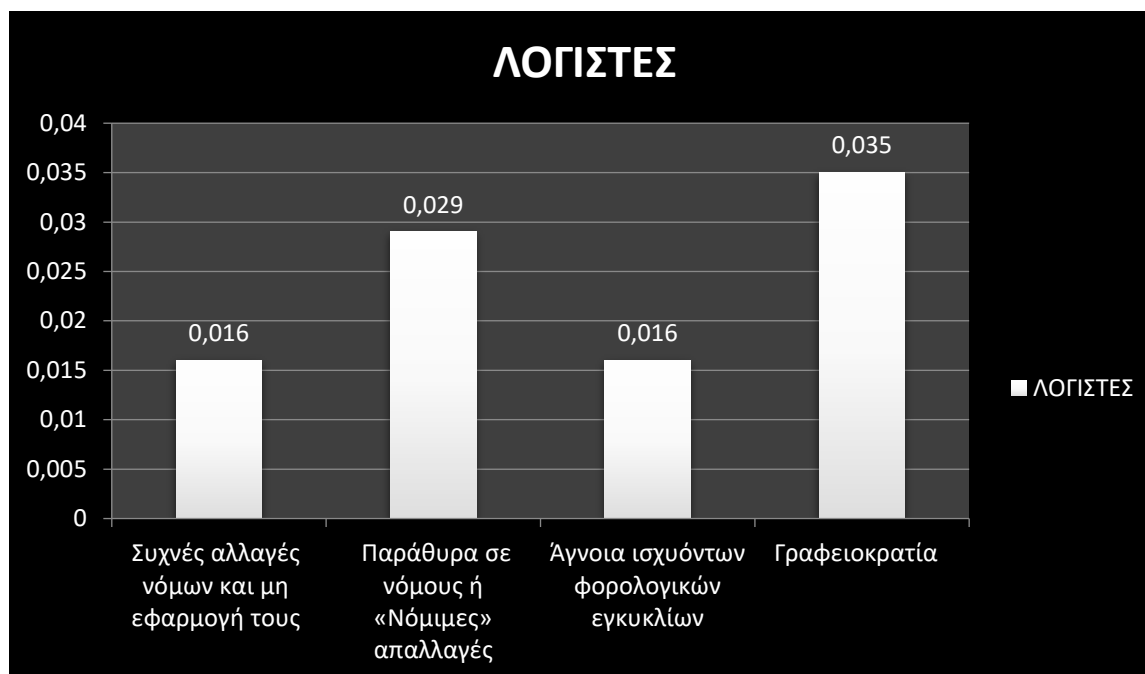
Οι επιχειρηματίες δίνουν πολύ μεγάλη βαρύτητα στην «Γραφειοκρατία» με 0,067 global, ακολουθεί στην ίδια θέση «Παράθυρα σε νόμους ή Νόμιμες Απαλλαγές» και «Άγνοια Ισχυόντων Νόμων Φορολογικών Εγκυκλίων» με 0,054 global και ακολουθεί με 0,051 «Συχνές Αλλαγές Νόμων και μη Εφαρμογή τους».

Διάγραμμα 10: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» - Επιχειρηματίες

Λογιστές

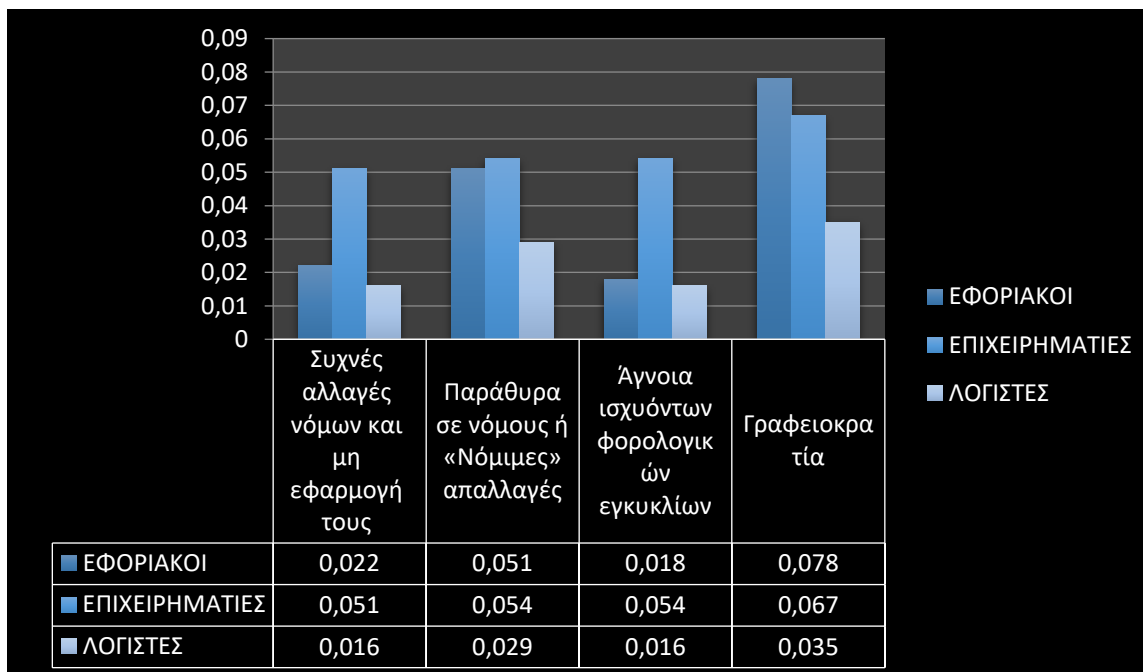
Οι λογιστές αξιολογούν στην πρώτη θέση όπως και στις άλλες δύο κατηγορίες την «Γραφειοκρατία» με 0,035 global, ακολουθεί «Παράθυρα σε Νόμους ή Νόμιμες Απαλλαγές» με 0,029 global και ακολουθεί στην ίδια κατηγορία «Συχνές Αλλαγές Νόμων και μη Εφαρμογή τους» και «Άγνοια ισχυόντων Φορολογικών Εγκυκλίων» με 0,016 global.

Διάγραμμα 11: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» - Λογιστές

4.3.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 12, και για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες το υποκριτήριο «Γραφειοκρατία» αξιολογείται πολύ υψηλά. Στην δεύτερη θέση κατατάσσονται και για τις τρεις κατηγορίες «Παράθυρα σε Νόμους ή Νόμιμες απαλλαγές», ταυτόχρονα όμως και την ίδια θέση κατέχει η «Άγνοια ισχυόντων Φορολογικών Εγκυκλίων» για τους επιχειρηματίες. Στην Τρίτη θέση επίσης και για τις τρεις κατηγορίες είναι οι «Συχνές Αλλαγές Νόμων και μη Εφαρμογή τους» αλλά ταυτόχρονα την ίδια θέση κατέχει στην άποψη των λογιστών η «Άγνοια Ισχυόντων Φορολογικών Εγκυκλίων», και στην τέταρτη θέση για τους εφοριακούς είναι η «Άγνοια ισχυόντων Φορολογικών Εγκυκλίων».

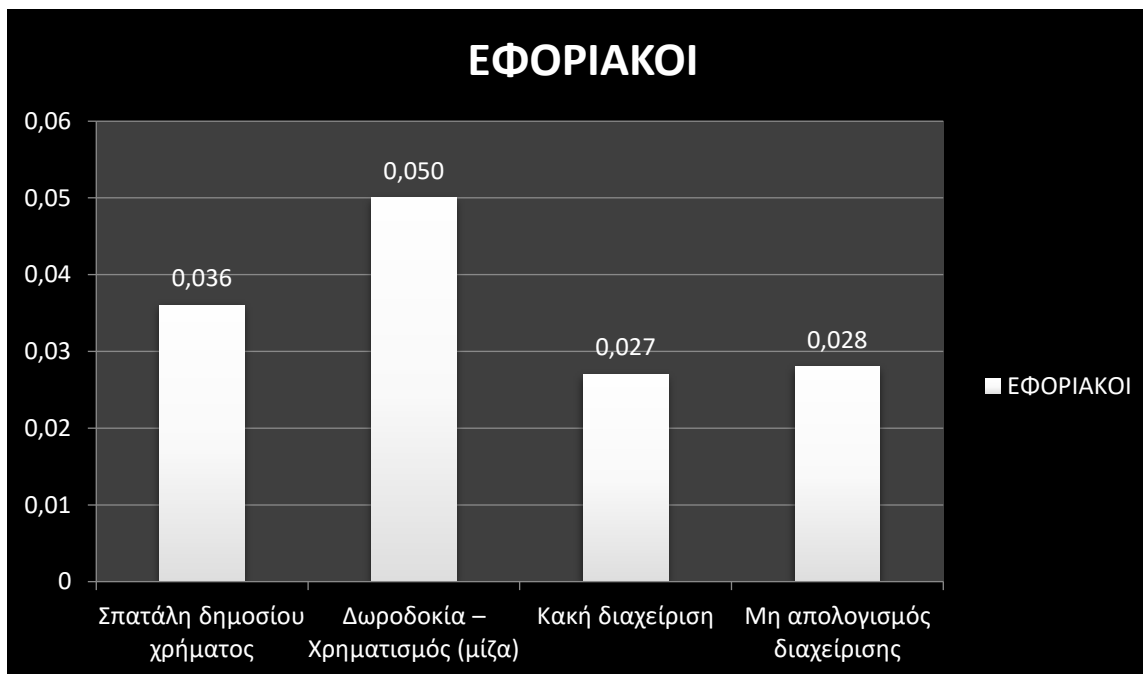
Διάγραμμα 12: Σύγκριση υποκριτηρίων του κριτηρίου «Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

4.4 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων»

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα υποκριτήρια του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» αναλυτικά για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Εφοριακοί

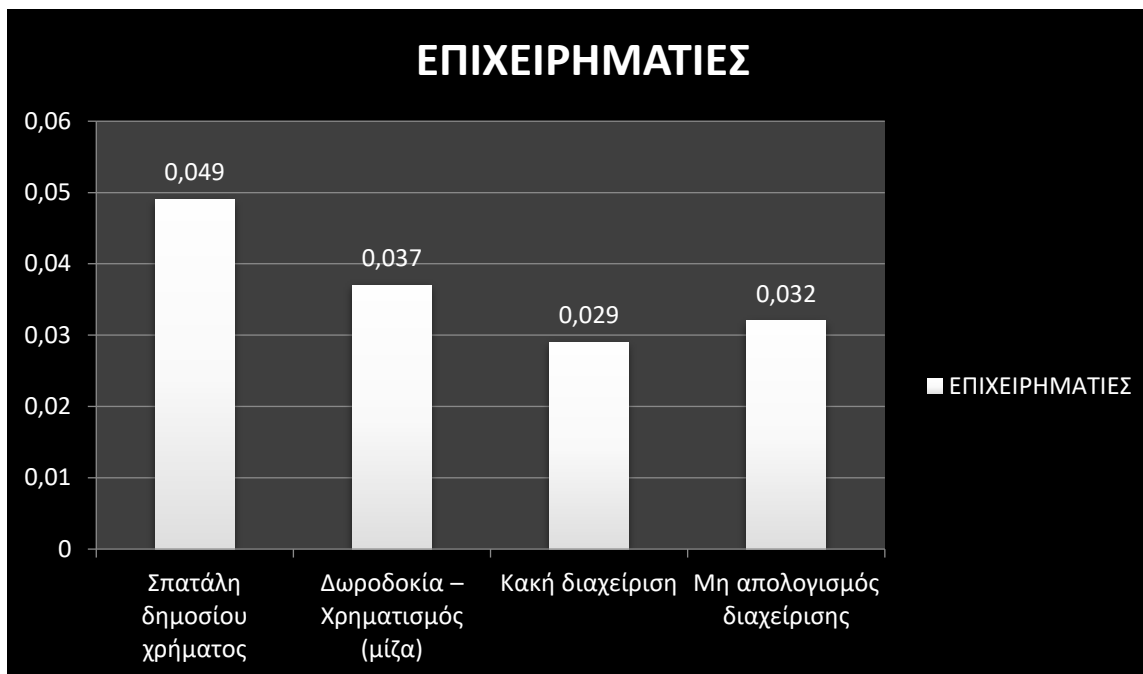
Οι εφοριακοί αξιολογούν το υποκριτήριο «Δωροδοκία – Χρηματισμός (μίζα)» με 0,050 global. Στη δεύτερη είναι το υποκριτήριο «Σπατάλη Δημοσίου Χρήματος» με 0,036 global και «Μη Απολογισμό Διαχείρισης» στην τρίτη θέση με 0,028 global. Στη συνέχεια με μικρή διαφορά ακολουθεί η «Κακή Διαχείριση» με 0,027 global.

Διάγραμμα 13: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

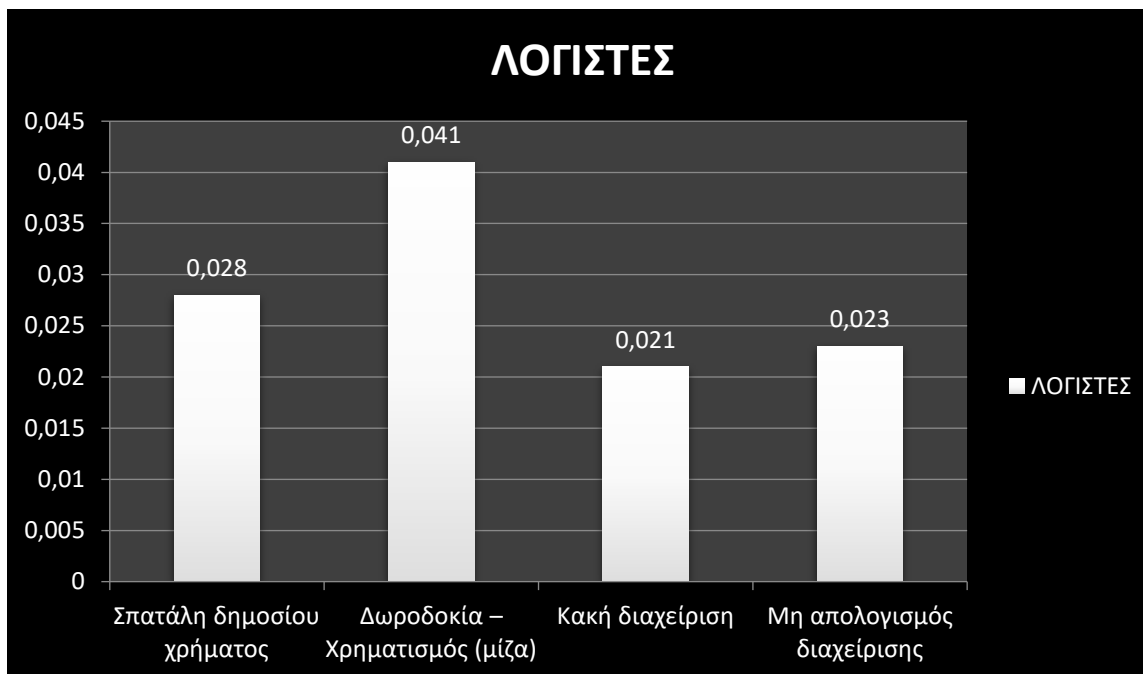
Πολύ υψηλή βαρύτητα για τους επιχειρηματίες έχει η «Σπατάλη Δημοσίου Χρήματος» με 0,049 global, ακολουθεί η «Δωροδοκία – Χρηματισμός (μίζα)» με 0,037. Στην Τρίτη θέση έρχεται «Μη Απολογισμός Διαχείρισης» με 0,032 global και τελευταίο έρχεται η «Κακή Διαχείριση» με 0,029 global.

Διάγραμμα 14: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» - Επιχειρηματίες

Λογιστές

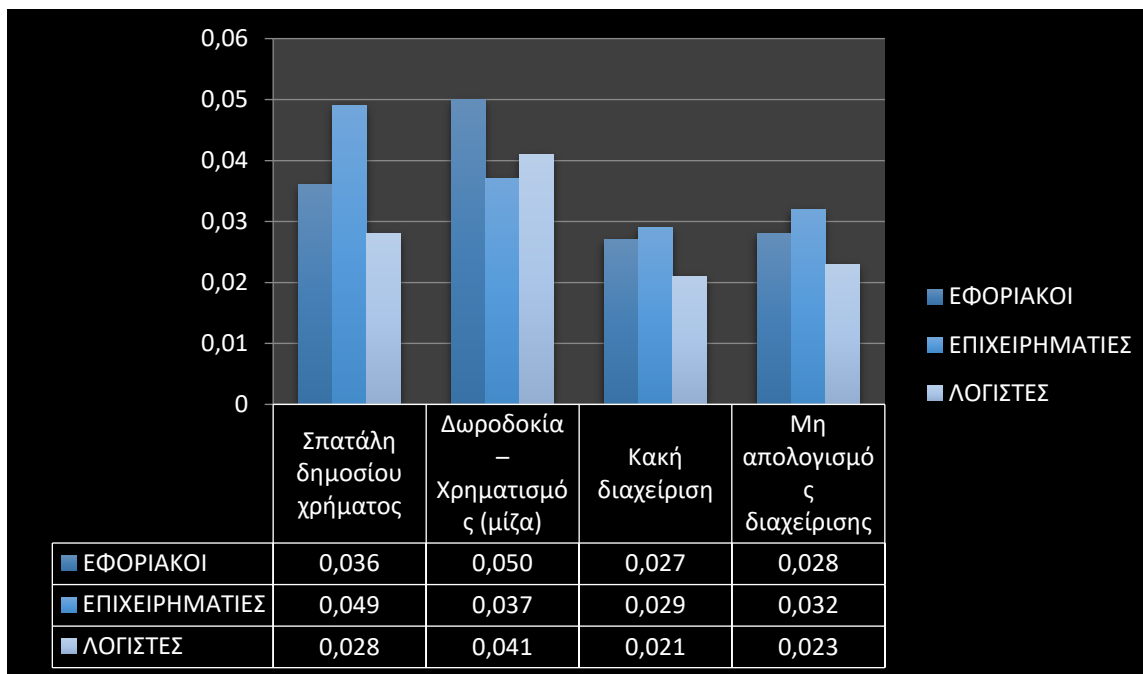
Για τους λογιστές στην πρώτη θέση ιεραρχείται με μεγάλη διαφορά το υποκριτήριο «Δωροδοκία – Χρηματισμός (μίζα)» με 0,041 global και στη δεύτερη έρχεται το υποκριτήριο «Σπατάλη Δημοσίου Χρήματος» με 0,028 global. Στην τρίτη θέση βρίσκεται το «Μη απολογισμός διαχείρισης» με 0,023 global και τελευταίο το «Κακή Διαχείριση» με 0,021 global.

Διάγραμμα 15: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» - Λογιστές

4.4.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Για τους Εφοριακούς και τους Λογιστές πολύ μεγάλη βαρύτητα δίνεται στο υποκριτήριο «Δωροδοκία – Χρηματισμός (μίζα)» όπου και το κατατάσσουν στην πρώτη θέση, ενώ οι επιχειρηματίες το ιεραρχούν στη δεύτερη θέση και έχουν στην πρώτη θέση το υποκριτήριο «Σπατάλη Δημοσίου Χρήματος». Στα υποκριτήρια «Σπατάλη Δημοσίου Χρήματος» έρχονται δεύτεροι οι εφοριακοί και οι λογιστές. Στην τρίτη θέση για όλες τις κατηγορίες είναι «Μη Απολογισμός Διαχείρισης» και στην τέταρτη θέση «Κακή Διαχείριση».

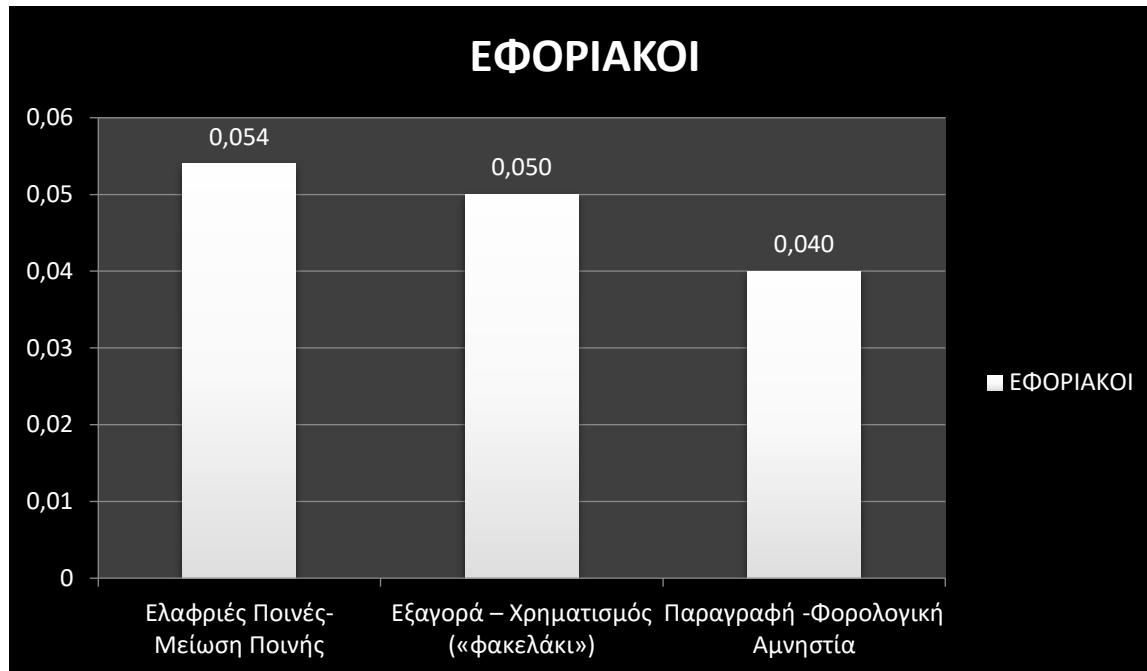
Διάγραμμα 16: Σύγκριση υποκριτηρίων του κριτηρίου «Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

4.5 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία»

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα υποκριτήρια του κριτηρίου «Ατιμωρησία» αναλυτικά για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Εφοριακοί

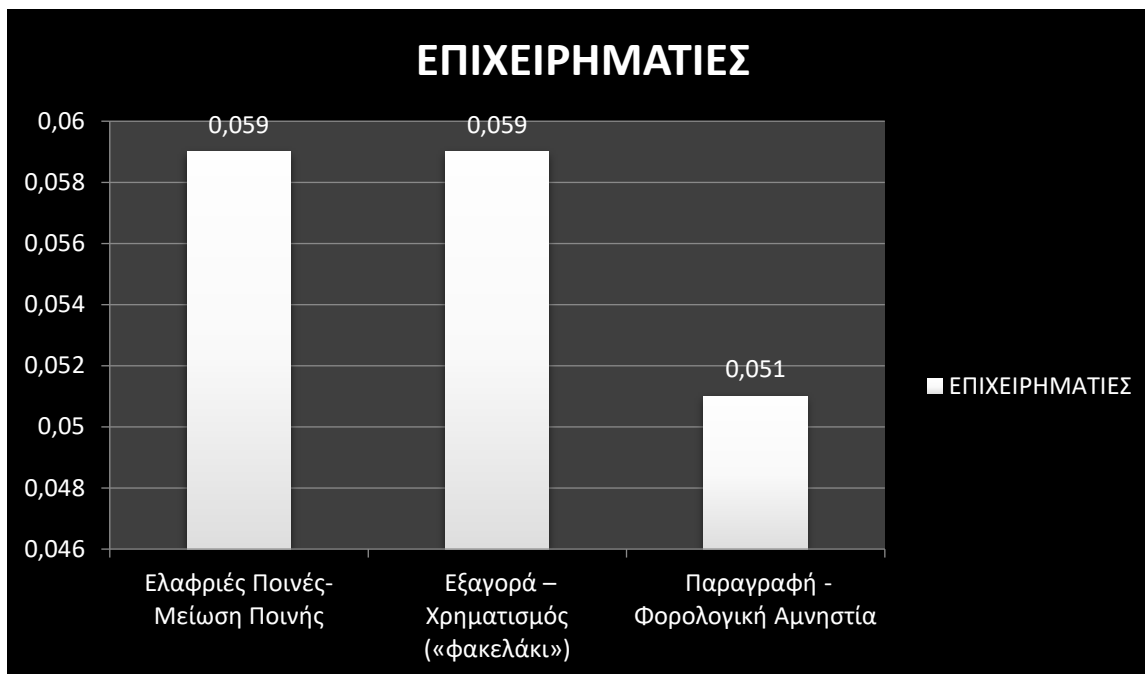
Οι Εφοριακοί θεωρούν το υποκριτήριο «Ελαφριές Ποινές- Μείωση Ποινής» στην πρώτη θέση με 0,054 global, μετά ακολουθεί «Εξαγορά – Χρηματισμός («φακελάκι»)» με 0,050 global. Στην Τρίτη θέση ακολουθεί το υποκριτήριο «Παραγραφή -Φορολογική Αμνηστία» με 0,040 global.

Διάγραμμα 17: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

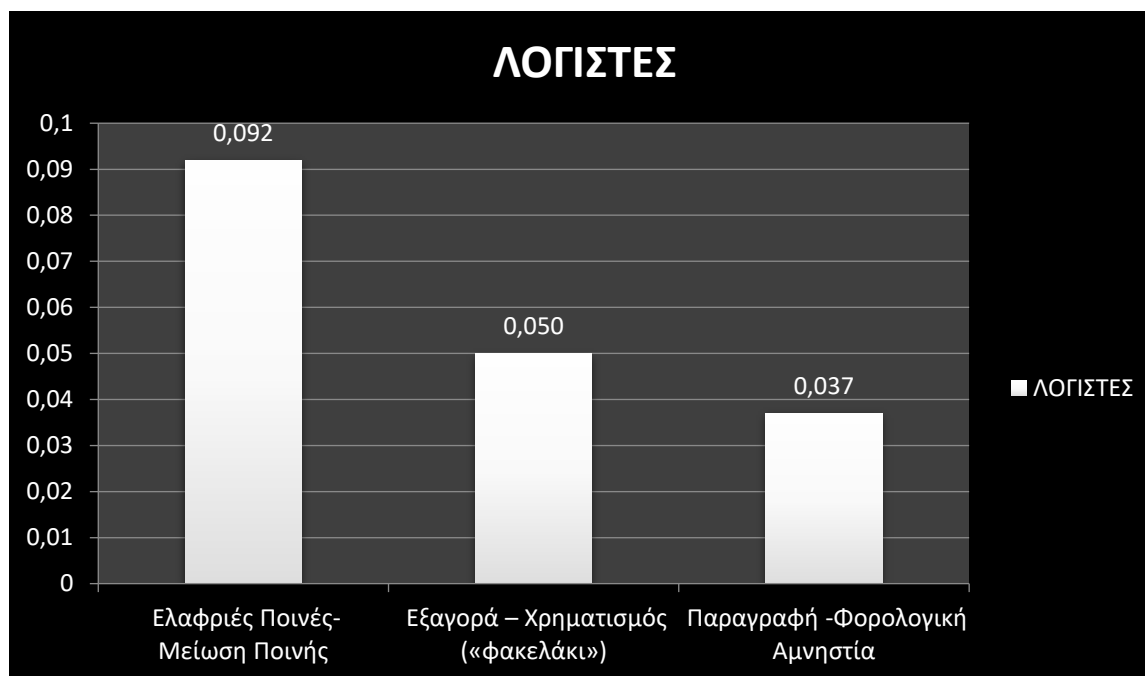
Οι επιχειρηματίες κατατάσσουν στην πρώτη θέση τα υποκριτήρια «Ελαφριές Ποινές, Μείωση Ποινής» και «Εξαγορά – Χρηματισμός («φακελάκι»)» με 0,059 global και ακολουθεί η «Παραγραφή , Φορολογική Αμνηστία» με 0,051 global.

Διάγραμμα 18: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» - Επιχειρηματίες

Λογιστές

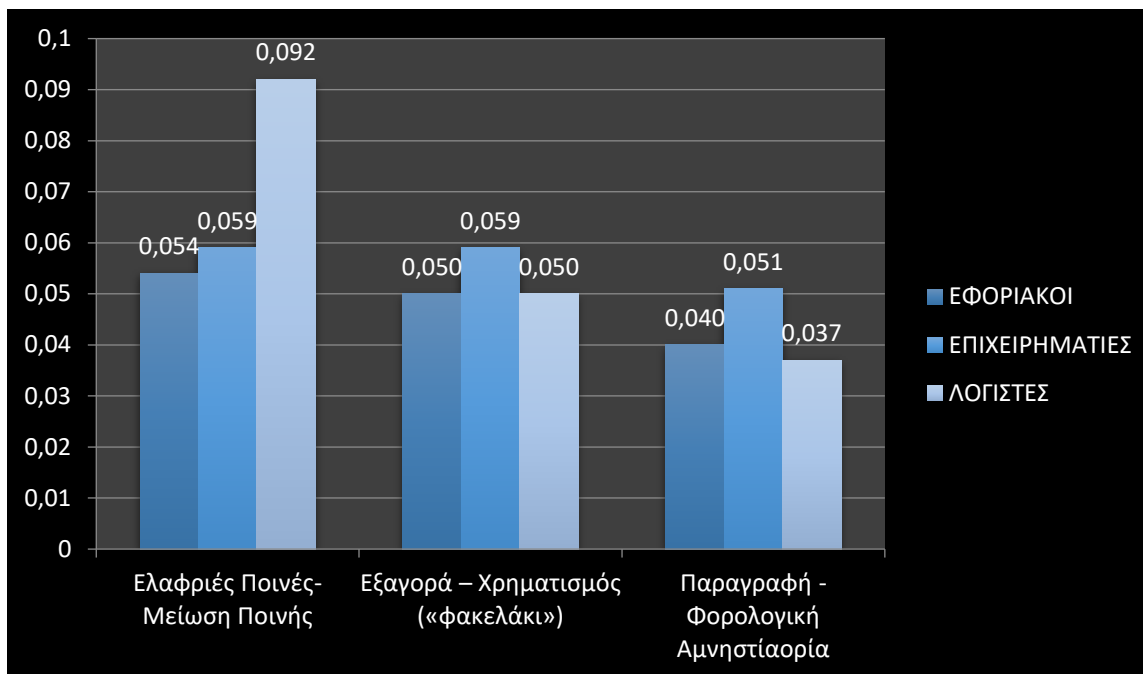
Οι Λογιστές επίσης ιεραρχούν με μεγάλη διαφορά «Ελαφριές Ποινές, Μείωση Ποινής» με 0,092 global, στη δεύτερη θέση ιεραρχούν το υποκριτήριο «Εξαγορά – Χρηματισμός («φακελάκι»)» με 0,050 global και στην τρίτη θέση είναι η «Παραγραφή, Φορολογική Αμνηστία» με 0,037 global.

Διάγραμμα 19: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» - Λογιστές

4.5.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Στο διάγραμμα 20 φαίνεται η αξιολόγηση των τριών επαγγελματικών κατηγοριών των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία». Όπως φαίνεται, στην πρώτη θέση και οι τρεις κατηγορίες έχουν το υποκριτήριο «Ελαφριές Ποινές, Μείωση Ποινής» ενώ ταυτόχρονα οι επιχειρηματίες κατατάσσουν και την «Εξαγορά – Χρηματισμός («φακελάκι)» στην πρώτη θέση. Στη δεύτερη και Τρίτη θέση οι εφοριακοί και οι λογιστές έχουν την «Εξαγορά – Χρηματισμός («φακελάκι)» και «Παραγραφή, Φορολογική Αμνηστία» αντίστοιχα. Ενώ στη δεύτερη θέση οι επιχειρηματίες έχουν το υποκριτήριο «Παραγραφή, φορολογική Αμνηστία».

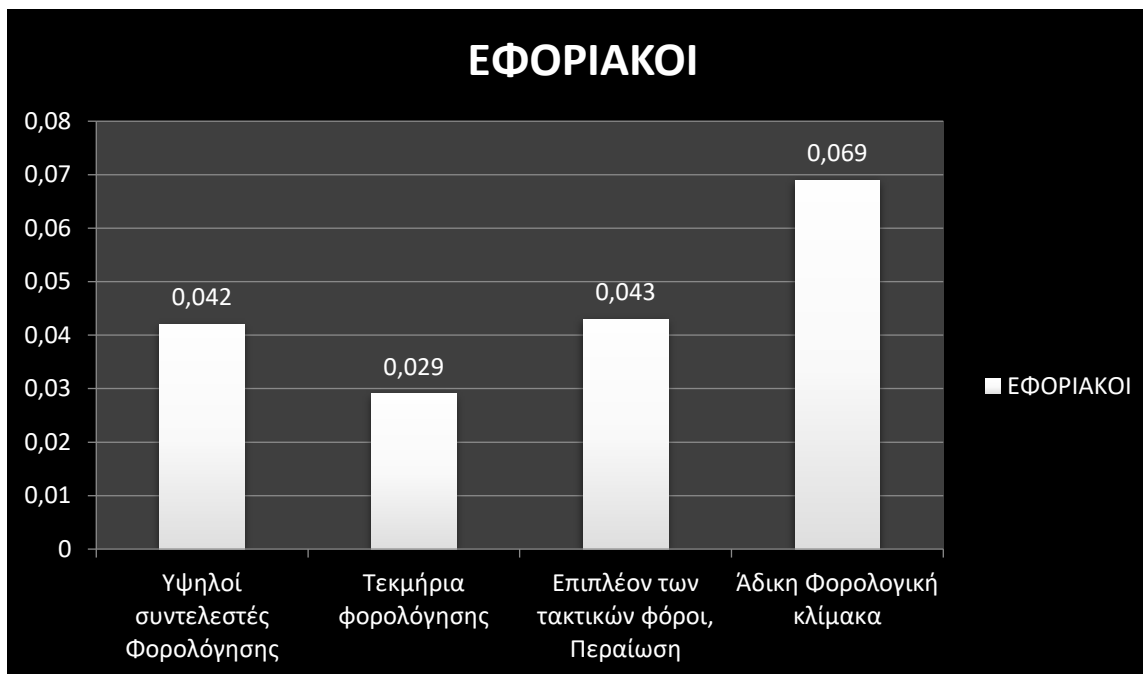
Διάγραμμα 20: Σύγκριση υποκριτηρίων του κριτηρίου «Ατιμωρησία» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

4.6 Ανάλυση σημαντικότητας των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση»

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα υποκριτήρια του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» αναλυτικά για τις τρεις επαγγελματικές κατηγορίες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Εφοριακοί

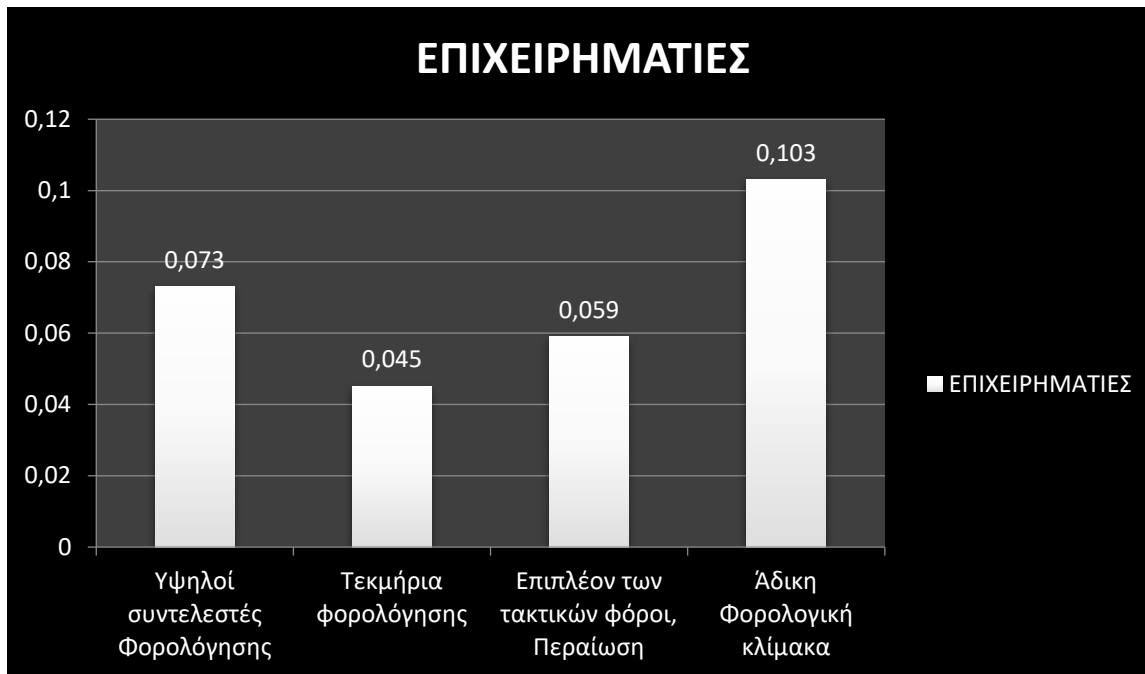
Οι εφοριακοί αξιολογούν στην πρώτη θέση την «Άδικη Φορολογική Κλίμακα» με 0,069 global και στη δεύτερη με μεγάλη διαφορά βρίσκεται το «Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση» με 0,043 global. Και αμέσως μετά ακολουθεί «Υψηλοί Συντελεστές Φορολόγησης» με 0,042 global. Πολύ χαμηλή βαρύτητα έχει το υποκριτήριο «Τεκμήρια Φορολόγησης» με 0,029 global.

Διάγραμμα 21: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» - Εφοριακοί

Επιχειρηματίες

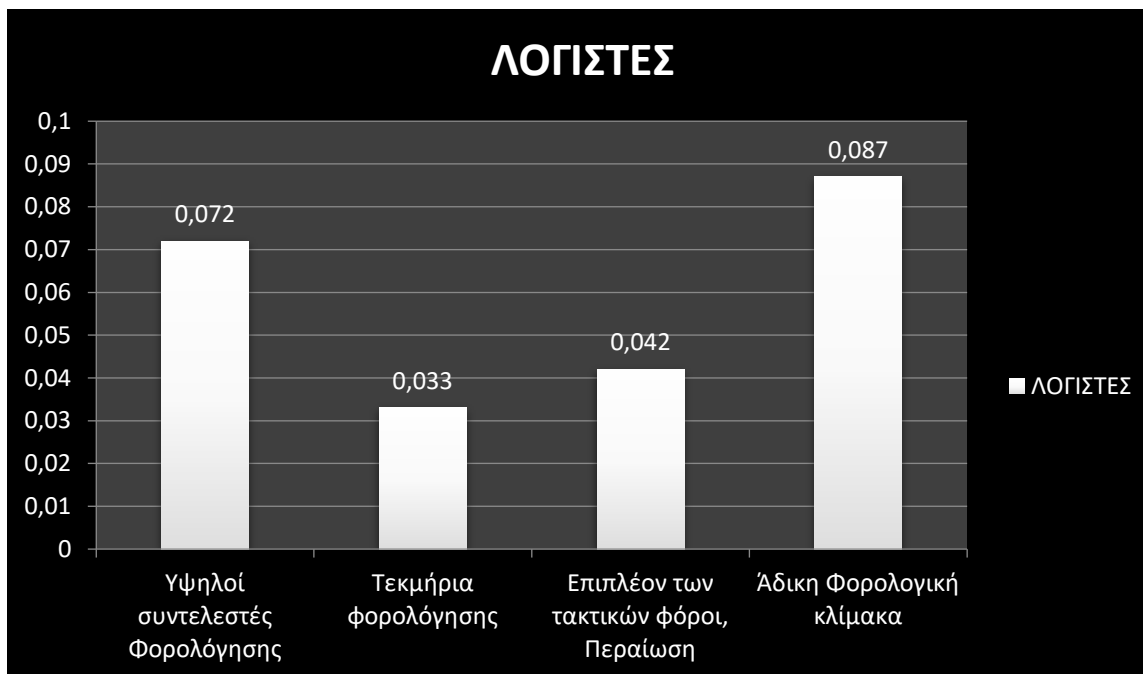
Οι επιχειρηματίες αξιολογούν το «Άδικη Φορολογική Κλίμακα» με 0,103 global, ακολουθεί με λίγο μικρότερη βαρύτητα «Υψηλοί Συντελεστές Φορολόγησης» με 0,073 global, στην τρίτη θέση βρίσκεται «Επιπλέον Τακτικοί Φόροι – Περαιώση» με 0,059 global και ακολουθεί στην τέταρτη θέση το «Τεκμήρια Φορολόγησης» με 0,045 global.

Διάγραμμα 22: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» Επιχειρηματίες

Λογιστές

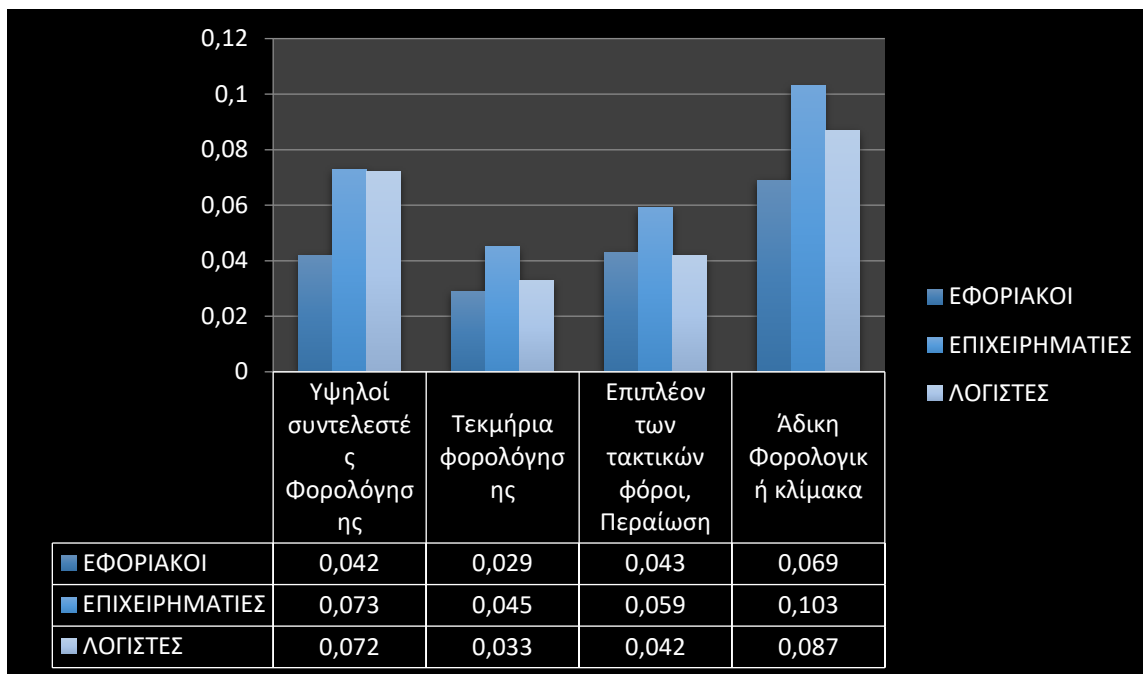
Οι Λογιστές έχουν στην πρώτη θέση το υποκριτήριο «Άδικη Φορολογική Κλίμακα» με 0,087 global, ακολουθεί οι «Υψηλοί Συντελεστές Φορολόγησης» με 0,072 global και ακολουθούν με μεγάλη διαφορά «Επιπλέον των Τακτικών Φόροι , Περαιώση» με 0,042 global. Τελευταίο στην κατάταξη είναι τα «Τεκμήρια Φορολόγησης» με 0,033 global.

Διάγραμμα 23: Σημαντικότητα υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» - Λογιστές

4.6.1 Σύγκριση των υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών - Λογιστών

Σύμφωνα με το διάγραμμα 24 και οι τρεις επαγγελματικές κατηγορίες αξιολόγησαν στην πρώτη θέση το υποκριτήριο «Άδικη Φορολογική Κλίμακα». Για τους εφοριακούς, ακολουθεί στη δεύτερη θέση «Επιπλέον των Τακτικών Φόροι, Περαιώση» ενώ αντίστοιχα για τους επιχειρηματίες και τους λογιστές είναι «Υψηλοί Συντελεστές Φορολόγησης» ενώ το ίδιο υποκριτήριο το κατατάσσουν οι εφοριακοί στην τρίτη θέση. Στην τρίτη θέση οι επιχειρηματίες και οι λογιστές κατατάσσουν «Επιπλέον των Τακτικών Φόροι, Περαιώση». Επίσης και οι τρεις επαγγελματικές κατηγορίες αξιολογούν το «Τεκμήρια Φορολόγησης» στην χαμηλότερη θέση.

Διάγραμμα 24: Σύγκριση υποκριτηρίων του κριτηρίου «Υπερβολική φορολόγηση» μεταξύ Εφοριακών – Επιχειρηματιών – Λογιστών

Συμπεράσματα

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι διαδεδομένο σήμερα, γεγονός που επιβεβαιώνει το γεγονός ότι τα μέτρα που λαμβάνονται για τη μείωσή της δεν μπορούν να την εξαλείψουν σε επαρκή βαθμό, αλλά μόνο να τη μειώσουν σε λίγες περιπτώσεις. Από όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ένα πολύ μικρό μέρος όσων φοροδιαφεύγουν καταλήγει στην έδρα του κατηγορουμένου και ότι πολλές φορές οι υποθέσεις αυτές φτάνουν μέχρι τον Άρειο Πάγο, όπου για διάφορα νομικά λάθη συχνά ανακαλούνται. Έτσι οι δράστες της φοροδιαφυγής μένουν ατιμώρητοι. Ωστόσο, το μείζον πρόβλημα είναι οι φοροφυγάδες, οι οποίοι δεν οδηγούνται ποτέ στη δικαιοσύνη γιατί δεν γίνονται αντιληπτοί από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς της χώρας μας (Γκουμπανίτσας, 2004).

Η εκτεταμένη φοροδιαφυγή στη χώρα μας αποτελεί την πιο προφανή απόδειξη της λανθασμένης ενέργειας και επιπλέον αστοχεί την ανεπάρκεια των εισπρακτικών μηχανισμών της. Πιθανά μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου είναι:

1. την αναδιάρθρωση των φοροεισπρακτικών μηχανισμών,
2. την ανάκληση φορολογικών απαλλαγών,
3. την ανάκληση ειδικών ρυθμίσεων για τους φορολογούμενους

Η αύξηση της φοροδιαφυγής αποδίδεται κυρίως στις έγκαιρες ρυθμίσεις που μειώνουν σημαντικά ή συχνά εξαλείφουν τα πρόστιμα που ορίζει η φορολογική νομοθεσία, δημιουργούν προσδοκίες στους φορολογούμενους και τους φορείς για πιο συμφέρουσες ρυθμίσεις στο μέλλον.

Όπως φαίνεται και στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Νομό Χανίων, ανάμεσα σε Εφοριακούς, Επιχειρηματίες και Λογιστές, όπου μοιράστηκαν 150 ερωτηματολόγια, τα οποία μας δόθηκαν από τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Μιχάλη Διακομιχάλη, απαντήθηκαν συνολικά τα 102 από άνδρες και γυναίκες ανεξαρτήτου φύλου και ηλικίας.

Η σύγκριση των 5 κριτηρίων και 19 υποκριτηρίων από 34 εφοριακούς που εργάζονται στην Δ.Ο.Υ. ΧΑΝΙΩΝ, 34 επιχειρηματίες και 34 λογιστές του Νομού Χανίων έφεραν τα εξής αποτελέσματα. Οι εφοριακοί και οι λογιστές δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στο κριτήριο «Έλλειψη

παιδείας» και οι επιχειρηματίες στην «Υπερβολική φορολόγηση». Συμπεραίνουμε λοιπόν από την παραπάνω έρευνα, ότι η έλλειψη παιδείας, που οδηγεί στο «Χαμηλό Μορφωτικό επίπεδο» και η «Υπερβολική Φορολόγηση» είναι τα πιο σημαντικά κριτήρια της φοροδιαφυγής. Με βάση λοιπόν των αποτελεσμάτων της έρευνας, εάν ανέβει το μορφωτικό επίπεδο και εάν υπάρξει ένα πιο σωστό σύστημα φορολόγησης θα μειωθεί κατά πολύ η φοροδιαφυγή.

Βιβλιογραφία

Ξενογλώσση

Artavanis, N., Morse, A. and Tsoutsoura, M. (2015) Measuring Income Tax Evasion using Bank Credit: Evidence from Greece. Chicago Booth Research Paper, 12-25. Διαθέσιμο στο : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.21095000>

Baralexis, S. (2004). Creative accounting in small advancing countries: The Greek case. Article publication date: 1 April 2004, Διαθέσιμο στο : <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/02686900410524427/full/html>

Bank of Greece (2011) Tax Evasion in Greece: A General Overview. Financial Bulletin of the Bank of Greece, 35, 15-26. Διαθέσιμο στο : <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201106.pdf>

Bitzenis, A., Vlachos, V. and Schneider, F. (2016a). An exploration of the Greek shadow economy: Can its transfer into the official economy provide economic relief amid the crisis? Journal of Economic Issues, 50 (1), pp. 165-196.

Brink, W.D. and Porcano, T.M. (2016). The Impact of culture and economic structure on tax morale and tax evasion: A country-level analysis using SEM. Advances in Taxation, 23, pp. 87-123.

Carmichael, D.R. and Willingham, J. J., (1987) “Auditing concepts and methods. A Guide to current auditing theory and practice”, 4th edition, McGraw-Hill ed., pp.22

Ernst & Young (2016) Tax Evasion in Greece: Causes, Extent and Proposals. Διαθέσιμο στο : <https://www.dianeosis.org/research/tax-evasion/>

Frey, B.S. and Torgler, B. (2007). Tax morale and conditional cooperation. Journal of Comparative Economics, 35 (1), pp. 136-159.

Hillman A. (2013). Δημόσια Οικονομική και Δημόσια Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα

Luttmer, E.F.P. and Singhal, M. (2014). Tax morale. *Journal of Economic Perspectives*, 28 (4), pp. 149-168.

Matsaganis, M. and Flevotomou, M. (2010) Distributional Implications of Tax Evasion in Greece. *The Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science*, 31, 1-40.
Διαθέσιμο στο : http://eprints.lse.ac.uk/26074/1/GreeSE_No_31.pdf

Mylonas, P., Magginas, N. and Pateli, E. (2010) What Are the Margins for Increasing PIT Revenue in the Greek Economy? *National Bank of Greece. Monthly Macroeconomic Outlook, Greece*.
Διαθέσιμο στο : http://air.euro2day.gr/media/files/945568MonthlyAprilMay_v8%CE%99%CE%99_ZQ3AL.pdf

Rodríguez-Justicia, D. and Theilen, B. (2018). Education and tax morale. *Journal of Economic Psychology*, 64, pp. 18-48.

Taxheaven(α), (2014), Διαθέσιμο στο : <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/18663>.

Weber, T.O., Fooker, J. and Herrmann, B. (2014). Behavioural Economics and Taxation. *European Commission's Directorate-General for Taxation and Customs Union Taxation Papers No. 41*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Available at http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_41.pdf

Ελληνόγλωσση

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4308/2014, Ε.Λ.Π. (ΦΕΚΑ' 251/24-11-2014), Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις

Αναγνώστου Σπύρος, (2017), σελ. 1, Διαθέσιμο στο: <http://poe-doy.gr/index.php/forologiki-epithewrisi/arthra-meletes>

Ανδρουλάκης Ν.(1993), *Γύρω από την Οικονομική Εγκληματικότητα*, Σε: Πρακτικά Δ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Εκδόσεις Αφοι Π. Σακκουλά 1993, Σελ. 9 – 26.

Γεωργακόπουλος, Θ. (1997), Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική , Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

Γκουμπανιτσάς, Γ. (2004), Ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, Ελληνική Ένωση Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου.

Διακομιχάλης, Μ. (2019). Αιτίες Φοροδιαφυγής και Φοροαποφυγής στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στο : https://www.researchgate.net/publication/331834553_AITIES_PHORODIAPHYGES_KAI_PHOROAPHYGES_STEN_ELLADA

Κουράκης Ν. (2007) , Τα Οικονομικά Εγκλήματα II Ειδικό Ήμερος Τόμος Δεύτερος , Εκδόσεις Αντ. Σακκουλά

Ράπανος Β.Θ. και Καπλάνογλου Γ. (2015), «Φορολογία και Οικονομική Ανάπτυξη: Η περίπτωση της Ελλάδας», στον συλλογικό τόμο: της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών Ανταγωνιστικότητα για Ανάπτυξη: Προτάσεις Πολιτικής.

Ρόζος Επαμεινώνδας, (2017), σελ. 1, Διαθέσιμο στο:<http://roe-doy.gr/index.php/forologiki-epithewrisi/arthra-meletes>

Σταματάκης Ν. (2000), Οικονομική της ανάπτυξης , Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.

Σταματόπουλος Δ. & Καραβοκύρης Α., (2009). Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

Ταγκαλάκης, Α. (2014) Μεταρρυθμίσεις στη Φορολογική Διοίκηση και Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής: Πρόσφατα Στοιχεία από την Ελλάδα. Διαθέσιμο στο : <http://voxeu.org/article/tax-evasion-and-reforms-greece>

Τζούμας, Ν. (2009), Πολυπλοκότητα ελληνικού φορολογικού συστήματος, Φοροδιαφυγή παραοικονομία και φορολογική συνείδηση , Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Φινοκαλιώτης Κ.- Μπάρμπας Ν. (2008), Δημόσια οικονομικά : φόροι, δημόσια δάνεια, δημόσιες δαπάνες, Εκδόσεις Σάκκουλας

